

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Klára Šašková

**Radikalizace východoněmecké mládeže na příkladu
teroristické buňky Nationalsozialistischer Untergrund**

Bakalářská práce

Praha 2016

Autor práce: **Klára Šašková**

Vedoucí práce: **PhDr. Tomáš Nigrin, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2016**

Bibliografický záznam

ŠAŠKOVÁ, Klára. *Radikalizace východoněmecké mládeže na příkladu teroristické buňky Nationalsozialistischer Untergrund*. Praha, 2016. 57 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Tomáš Nigrin, Ph.D.

Abstrakt

Odhalení teroristické buňky *Nationalsozialistischer Untergrund* (Národněsocialistické podzemí, NSU) v listopadu 2011 upozornilo na stále aktuální problematiku pravicového extremismu v současném Německu. Skupina *Nationalsozialistischer Untergrund* byla tvořena třemi mladými lidmi: Beate Zschäpe, Uwe Mundlosem a Uwe Böhnhardtem. Tato buňka se dokázala přes deset let ukrývat před policií a úřady a má na svědomí minimálně deset vražd, patnáct loupežných přepadení a dva bombové útoky. Její odhalení znovu otevřelo otázku, jak se Spolková republika Německo vyrovnává se svou nacistickou minulostí i současnou pravicově extremistickou scénou. Tato bakalářská práce se zabývá radikalizací východoněmecké mládeže v 90. letech a ukazuje tento trend na příkladu výše zmíněného uskupení. Práce se nejprve věnuje charakteristice pravicového extremismu a následně jeho specifikám v NDR a nových spolkových zemích. Následně se zaměřuje na životy tria pachatelů před vznikem buňky, její fungování v utajení a popisuje také trestné činy, které jsou s ní spojeny. Bakalářská práce nejprve popisuje loupežná přepadení, prostřednictvím kterých skupina získávala finanční prostředky, poté je pozornost věnována vražedné sérii spojené s lety 2001 až 2007 a nakonec jsou popsány i dva bombové útoky v Kolíně nad Rýnem, které má trio na svědomí. V analytické části práce je pozornost věnována obecným faktorům vedoucím k radikalizaci východoněmecké mládeže v 90. letech a ty jsou komparovány s konkrétním případem *Nationalsozialistischer Untergrund*. Bakalářská práce popisuje období od narození členů buňky až do odhalení uskupení v roce 2011, soudnímu procesu s jedinou přeživší členkou a dalšími podporovateli NSU není z důvodu stále probíhajícího soudního řízení věnována pozornost.

Abstract

The exposure of the terrorist organisation *Nationalsozialistischer Untergrund* (National Socialist Underground, NSU) in November 2011 exposed the still topical problem that

is the right-wing scene in contemporary Germany. The *Nationalsozialistischer Untergrund* consisted of three young people: Beate Zschäpe, Uwe Mundlos and Uwe Böhnhardt. The group managed to stay hidden for over ten years without being discovered by the police or the authorities during which time its members committed at least ten murders, fifteen robberies and two bomb attacks. Its discovery reopened the issue of how the Federal Republic of Germany has been dealing with both its Nazi-past and its current right-wing scene. This thesis focuses on the radicalization of East German youth in the 1990s and presents this trend using the aforementioned group as an example. Firstly, right-wing extremism is characterized and this part is followed by the description of the specifics of right-wing extremism in GDR and the new federal states (*Bundesländer*). The thesis then describes the lives of the three members before the formation of the group, the operation of the group while hidden as well as the crimes linked to the group. Firstly, it focuses on the bank robberies the trio used to gain financial resources, secondly, on the murders committed between 2001 and 2007 and finally, the description of the two bombings in Cologne attributed to NSU follows. In the analytic part of the thesis, attention is also given to the general factors considered to lead to radicalization of East German youth in the 1990s, which are then compared with the case of the group *Nationalsozialistischer Untergrund*. The thesis describes the time period between the births of the members of the group and the discovery of the group in 2011. Because the trial of the only living member of the group and its several other supporters is still in motion, the thesis does not deal with the trial itself.

Klíčová slova

pravicový extremismus, pravicový terorismus, Nationalsozialistischer Untergrund, radikalizace mládeže, Spolková republika Německo

Keywords

right-wing extremism, right-wing terrorism, Nationalsozialistischer Untergrund, radicalization of youth, Federal Republic of Germany

Rozsah práce: 83 180

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 9. května 2016

Klára Šašková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce PhDr. Tomáši Nigrinovi, Ph.D. za cenné rady při zpracovávání práce a ochotu vždy pomoci. Velké díky patří také JUDr. Vladimíru Handlovi, CSc. za připomínky k první verzi projektu bakalářské práce a rady poskytnuté v rámci bakalářského semináře. Chtěla bych také poděkovat všem účastníkům bakalářského semináře, kteří mi svými poznámkami pomohli upravit tuto práci do její finální podoby.

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:

Klára Šašková

E-mail:

klara.saskova@seznam.cz

Studijní obor:

Mezinárodní teritoriální studia

Semestr a školní rok zahájení práce:

ZS 2014/2015

Semestr a školní rok ukončení práce:

LS 2015/2016

Vedoucí bakalářského semináře:

JUDr. Vladimír Handl, CSc.

Vedoucí práce:

PhDr. Tomáš Nigrin, Ph.D.

Název práce:

Radikalizace východoněmecké mládeže na příkladu teroristické skupiny Nationalsozialistischer Untergrund

Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek):

Vzhledem k nedávné německé historii je pro Spolkovou republiku Německo problematika krajní pravice stále velice aktuálním tématem a vzbuzuje mnoho emocí. Už od konce druhé světové války se totiž na území Západního Německa objevovala politická uskupení, která ve svých programech odkazovala na velikost Třetí říše a vystupovala s programem obsahujícím rasistické, antisemitské a autoritářské prvky. Po sjednocení Německa se krajní pravice více rozšířila i do nových spolkových zemí. V rámci jedné z nich – Durynska – se zformovala krajně pravicová teroristická buňka s názvem *Nationalsozialistischer Untergrund* (Národněsocialistické podzemí, NSU), kterou se tato práce zabývá. Tato buňka fungovala od roku 1998 do roku 2011, kdy byla odhalena policií. NSU má na svědomí deset lidských životů a také minimálně dva bombové útoky a patnáct bankovních přepadení. Tato práce si klade za cíl popsat vznik a činy buňky a také se zabývá otázkou, jaké faktory vedly její radikalizaci.

Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):

Došlo k úpravě názvu i jednoho z cílů práce. Místo pokusu o zasazení NSU do obecné problematiky krajní pravice v současném Německu se práce věnuje otázce radikalizace východoněmecké mládeže v 90. letech a aplikuje obecné faktory vedoucí podle literatury k její radikalizaci na konkrétní případ NSU. Tato změna byla učiněna po konzultaci s vedoucím bakalářské práce. Tímto se částečně změnila i metodologie práce, nyní je v analytické části práce využito komparace.

Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):

- I. Úvod
- II. Definice pravicového extremismu
- III. Pravicový extremismus a proticizinecké nálady v NDR a nových spolkových zemích
- IV. Nationalsozialistischer Untergrund
- V. Faktory vedoucí k radikalizaci mládeže v nových spolkových zemích - srovnání s případem NSU
- VI. Závěr

Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):

Marcus Böttcher a Maik Baumgärtner, *Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe* (Berlin: Das Neue Berlin, 2012).

Christian Fuchs a John Goetz, *Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland*. (Hamburg: Rowohlt, 2012).

Jan Charvát, *Současný politický extremismus a radikalismus* (Praha: Portál, 2007).

Jan Chmelík, *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty* (Praha: Linde, 2001).

Piero Ignazi, *Extreme right parties in Western Europe* (Oxford: Oxford University Press, 2006).

Hans-Gerd Jaschke, *Politischer Extremismus* (Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2007).

Lee McGowan, *Radikální pravice v Německu: od roku 1870 po současnost* (Praha: Prostor, 2004).

Cas Mudde, *The ideology of the extreme right* (Manchester: Manchester University Press, 2000).

Andrea Röpke a Andreas Speit, *Blut und Ehre* (Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2013).

Richard Stöss, *Rechtsextremismus im vereinten Deutschland* (Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2000).

Gideon Botsch, „From Skinhead-Subculture to Radical Right Movement: The development of a National Opposition in Germany”, *Contemporary European History* 21, č. 4 (listopad 2012), 553-573, <http://ebshost.com> (staženo 24. 1. 2016).

Wolfgang Edelstein, „A culture of threat: Right-wing extremism and negative identity formation in German youth”, *New Directions for Youth Development* 98, č. 2 (léto 2003), 81 - 97, <http://ebshost.com> (staženo 15. 2. 2016).

Lukáš Novotný, „Nárůst xenofobie v nových spolkových zemích SRN“, *Mezinárodní politika* 23, č. 10 (říjen 2009), 17-19.

Imme Scholz, „Taking Root Where the Soil Is Fertile: The Case of the Former GDR“, *The Ecumenical Review* 44, č. 2 (duben 1992), 256-263, <http://ebshost.com> (staženo 11. 2. 2016).

Britta Schellenberg, *Rassismus, extrem rechte Morde und Terrorismus in Deutschland am Beispiel der Mordserie „Nationalsozialistischen Untergrunds“ (NSU)*, Projekt GEGEN RECHTSEXTREMISMUS, Expertisen für Demokratie 3/2014 (Berlin: Forum Berlin, Friedrich-Ebert-Stiftung, 2014), <http://library.fes.de/pdf-files/dialog/10959.pdf> (staženo 12. 1. 2016).

Harald Weirnböck, *Hate Crime and Radicalisation – the German political experience and the Schellenberg Report*, Challenge Hate Crime, Report 08, listopad 2012 (Brusel: Peace III), <http://www.niacro.co.uk/sites/default/files/publications/08%20Hate%20Crime%20and%20Radicalisation%20-%20the%20German%20political%20experience%20and%20the%20Schellenberg%20Report.pdf> (staženo 3. 1. 2016).

„Beschlussempfehlung und Bericht des 2. Untersuchungsausschusses nach Artikel 44 des Grundgesetzes“, Gemeinsames Dokumentations- und Informationssystem von Bundestag und Bundesrat, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/17/146/1714600.pdf> (staženo 6. 1. 2016).

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

ÚVOD.....	2
1. DEFINICE PRAVICOVÉHO EXTREMISMU.....	6
2. PRAVICOVÝ EXTREMISMUS A PROTICIZINECKÉ NÁLADY V NDR A NOVÝCH SPOLKOVÝCH ZEMÍCH.....	10
2.1 <i>Pravicový extremismus a proticizinecké nálady v NDR.....</i>	<i>10</i>
2.2 <i>Pravicový extremismus a proticizinecké nálady v nových spolkových zemích... 13</i>	<i>13</i>
3. NATIONALSOZIALISTISCHER UNTERGRUND.....	20
3.1 <i>Beate Zschäpe, Uwe Mundlos a Uwe Böhnhardt.....</i>	<i>20</i>
3.2 <i>Zmizení a počátek illegality.....</i>	<i>23</i>
3.3 <i>Život v ilegalitě.....</i>	<i>24</i>
3.4 <i>Vražedná série a vražda Michéle Kiesewetter.....</i>	<i>26</i>
3.5 <i>Bombové útoky spojené s NSU.....</i>	<i>29</i>
3.6 <i>Loupežná přepadení spojená s NSU.....</i>	<i>30</i>
3.7 <i>Odhalení buňky.....</i>	<i>31</i>
4. FAKTORY VEDOUcí K RADIKALIZACI MLÁDEŽE V NOVÝCH SPOLKOVÝCH ZEMÍCH - SROVNÁNÍ S PŘÍPADEM NSU.....	34
4.1 <i>Nezaměstnanost.....</i>	<i>36</i>
4.2 <i>Vyhranění se proti starému a novému režimu.....</i>	<i>38</i>
4.3 <i>Rozpad tradičních hodnot a ztráta jistot.....</i>	<i>41</i>
ZÁVĚR.....	45
SUMMARY.....	48
SEZNAM ZKRATEK.....	50
POUŽITÁ LITERATURA.....	51

Úvod

Po nepovedeném útěku z místa bankovní loupeže spáchali v listopadu 2011 Uwe Mundlos a Uwe Böhnhardt ve svém obytném autě v saském Eisenachu sebevraždu. Když těla dvou mužů policisté objevili, netušili, že se jim právě podařilo odkrýt krajně pravicovou teroristickou buňku *Nationalsozialistischer Untergrund* (Národněsocialistické podzemí, NSU).¹

Postupné odhalování faktů o existenci této krajně pravicové teroristické buňky šokovalo Spolkovou republiku Německo. Uskupení *Nationalsozialistischer Untergrund*, jehož členem byla kromě Mundlose a Böhnhardta i Beate Zschäpe,² se dokázalo od roku 1998 ukrývat před zákonem, přestože jeho členové byli kvůli svým předchozím prohřeškům hledanými osobami. Během doby strávené na útěku před policií spáchala trojice pachatelů deset vražd, jejichž oběťmi se stalo 9 mužů řeckého a tureckého původu a jedna mladá policistka. Trojici je také přičítána zodpovědnost za minimálně 15 loupežných přepadení, která se soustředovala především na banky a z nichž si jeho členové odnesli během let značnou částku. Teroristická buňka je také viněna z minimálně dvou bombových útoků v Kolíně nad Rýnem, při kterých bylo celkem zraněno přes dvacet lidí. Trio se během doby na útěku ukrývalo v několika městech ve východní části Německa – několik let strávilo například v Chemnitzu a Zwickau. V druhém jmenovaném si dokonce pronajali velký byt, který vybavili i bezpečnostním a kamerovým systémem. Právě v tomto bytě bylo nalezeno množství důkazů o fungování a činech buňky.

Tato bakalářská práce se zabývá otázkou radikalizace východoněmecké mládeže v 90. letech, konkrétně pak případem krajně pravicové teroristické buňky *Nationalsozialistischer Untergrund*, jež byla krátce představena v předchozím odstavci. Hlavními cíly práce je zaprvé poskytnutí základních informací o NSU a zadruhé porovnání faktorů vedoucí podle odborné literatury k radikalizaci východoněmecké mládeže v 90. letech s konkrétním případem NSU. Na základě této komparace je rozhodnuto, zda lze tyto faktory označit za příčiny radikalizace tří členů NSU.

---

¹ V práci bude používán buď originální německý název *Nationalsozialistischer Untergrund* nebo zkratka NSU, český překlad Národněsocialistické podzemí používán není.

² Jméno Beate Zschäpe bude v práci používáno v německém originále, bez přechylování.

V rámci první kapitoly je charakterizován pravicový extremismus a další pojmy spojené s krajní pravíci a NSU – terorismus, neonacismus, rasismus a antisemitismus, přičemž jejich vysvětlení je vázáno na německý prostor.

Druhá kapitola je pak věnována otázce Německé demokratické republiky a později nových spolkových zemí a tomu, jakým způsobem se v této oblasti vyvíjel pravicový extremismus a jaká byla jeho specifika. V této kapitole je popsáno, jak se NDR vyrovnávala s existencí pravicového extremismu na svém území a také jak vznikala různá extremistická hnutí v rámci této subkultury. V kapitole je řešena i otázka vztahu obyvatelstva NDR a nových spolkových zemí k cizincům. Specifika tohoto vztahu vychází především z omezené možnosti východoněmeckého obyvatelstva setkat se s cizinci žijícími v NDR a nemožnosti vycestovat do zahraničí. Pozornost je věnována i současným problémům, konkrétně pak uprchlické krizi a reakci na ní představované úspěchem politické strany *Alternative für Deutschland* (AfD, Alternativa pro Německo) a hnutí *Pegida* (*Patriotische Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes*)³ v nových spolkových zemích v posledních letech. Tato část, která se věnuje popisu vývoje v NDR a nových spolkových zemích obecně, nám umožní lépe pochopit, co mohlo vést ke vzniku NSU, jelikož členové této buňky jsou pevně vázáni na jednu z nových spolkových zemí - Durynsko

Třetí kapitola se věnuje otázce teroristické buňky NSU jako takové. Je v ní popsán život trojice členů před vznikem buňky a jsou analyzovány společné znaky, které je možné nalézt v jejich životech. Zpracován je i jejich útěk před policií v reakci na domovní prohlídku, ke které došlo v roce 1998 a následný život v utajení. V této kapitole se práce také zaměřuje na vražednou sérii mezi lety 2001 až 2007, které padlo za oběť deset lidí. Podkapitola je věnována i sérii loupežných přepadení, které spolu vykonali Uwe Mundlos a Uwe Böhnhardt za účelem získání finančních prostředků pro svůj život v utajení. V poslední části kapitoly jsou zpracovány bombové útoky, které trio spáchalo v západoněmeckém Kolíně nad Rýnem.

Ve čtvrté kapitole jsou srovnány obecné faktory vedoucí podle literatury k radikalizaci východoněmecké mládeže v období po sjednocení Německa s životy

---

³ V češtině bývá používán název Vlastenečtí Evropané proti islamizaci Západu, viz „Merkelová ostře odsoudila antiislámské hnutí Pegida“, Týden.cz, http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/merkelova-ostre-odsoudila-antiislamske-hnuti-pegida_327437.html (staženo dne 14. 2. 2016).

členů buňky a je posouzeno, zda lze tyto faktory označit za příčiny radikalizace členů NSU. Práce pracuje se třemi základními faktory – (1) nezaměstnaností; (2) odporem jak ke starému levicovému režimu, tak k nově přichozím cizincům a (3) rozpadem tradičních hodnot a jistot. Tyto jsou nejdříve obecně představeny a pak je na základě znalostí o životě členů NSU posouzeno, zda právě tyto faktory vedly k jeho radikalizaci.

Bakalářská práce je historickou analýzou teroristické buňky *Nationalsozialistischer Untergrund* v období od narození jejích členů až po odhalení buňky v roce 2011. Období po odhalení se práce nevěnuje, z čehož vyplývá, že v ní nejsou řešeny otázky stále probíhajícího soudního sporu s jedinou přeživší členkou skupiny Beate Zschäpe a podporovateli tria. Ve své analytické části obsahuje práce komparaci vzniku NSU s obecnými faktory, které jsou v literatuře považovány za příčiny radikalizace východoněmecké mládeže v 90. letech.

Vzhledem k tomu, že se jedná o téma z nedávné minulosti, bylo poměrně problematické najít dostatečné množství literatury, o kterou by bylo možné se při psaní práce opřít. Problematika extrémní pravice obecně i její specifika v Německu jsou sice popsána dostatečně, ale konkrétně otázka *Nationalsozialistischer Untergrund* už je z výše zmíněných důvodů zpracována méně. Většina autorů pravděpodobně čeká na skončení právě probíhajícího soudního procesu. Práce je založena především na syntéze sekundární literatury a tyto informace jsou doplněny na základě informací získaných z článků popisujících nejen jednotlivé činy buňky z doby, kdy k nim došlo, ale zároveň i z článků zaměřujících se na probíhající soudní proces a jeho výsledky.

Práce se opírá hlavně o německojazyčnou, zčásti i o anglickojazyčnou literaturu. Česky psaná literatura byla využita pouze při zpracování problematiky krajní pravice obecně.⁴ Pro získání přehledu o krajní pravici a jejích specifikách v německém prostoru byla využita především kniha *Radikální pravice v Německu: od roku 1870 po současnost* od Lee McGowana,⁵ která popisuje vývoj krajní pravice od vzniku německého císařství až do začátku jedenadvacátého století. O pravicovém extremismu po znovusjednocení Německa pak obsáhle vypovídá kniha Richarda Stösse

---

⁴ Například kniha Štefan Danics, *Extremismus* (Praha: Triton 2003) nebo Jan Charvát, *Současný politický extremismus a radikalismus* (Praha: Portál, 2007).

⁵ Lee McGowan, *Radikální pravice v Německu: od roku 1870 po současnost* (Praha: Prostor, 2004).

Rechtsextremismus im vereinten Deutschland.⁶ V části zabývající se *Nationalsozialistischer Untergrund* pak byly velkou oporou především tři monografie pocházející od autorů, kteří se dlouhodobě zabývají problematikou pravicového extremismu v Německu.⁷ Ty poskytly vyčerpávající popis vzniku a působení této krajně pravicové teroristické buňky. Další informace o fungování buňky byly získány z internetových zdrojů; například z webových stránek německých periodik.⁸ Ke zpracování práce napomohly také webové stránky *Bundes- a Landeszentrale für politische Bildung*,⁹ *antifaschistisches pressearchiv und bildungszentrum berlin e.v.*,¹⁰ *Netz-gegen-Nazis.de*¹¹ a vyzdvihnout bych chtěla především webové stránky iniciativy *NSU Watch*¹² a speciální rubriku *Zeit Online* věnovanou tématu NSU.¹³ Významným zdrojem byla i rozsáhlá zpráva Spolkového sněmu k tématu pravicového extremismu a problematice NSU.¹⁴ Analytická část práce využívá opět monografie a články popisující život tria a porovnává informace získané z nich s několika články věnujícími se radikalizaci mládeže, například s články od Imme Scholz¹⁵, Wolfganga Edelsteina¹⁶ a Gideona Botsche¹⁷.

---

⁶ Richard Stöss, *Rechtsextremismus im vereinten Deutschland* (Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2000).

⁷ Jedná se o knihy Marcus Böttcher a Maik Baumgärtner, *Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe* (Berlin: Das Neue Berlin, 2012); Christian Fuchs a John Goetz, *Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland*. (Hamburg: Rowohlt, 2012) a Andrea Röpke a Andreas Speit, *Blut und Ehre* (Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2013).

⁸ Například *Spiegel Online*, *Die Welt* nebo *Frankfurter Allgemeine*.

⁹ Spolková centrála pro politické vzdělávání a její regionální varianty, dostupné na <http://www.bpb.de/>.

¹⁰ Dostupné na <http://www.apabiz.de/>.

¹¹ Dostupné na <http://www.netz-gegen-nazis.de/>.

¹² Dostupné na <https://www.nsu-watch.info/>.

¹³ Dostupné na <http://www.zeit.de/thema/nsu-prozess/>.

¹⁴ „Beschlussempfehlung und Bericht des 2. Untersuchungsausschusses nach Artikel 44 des Grundgesetzes“, Gemeinsames Dokumentations- und Informationssystem von Bundestag und Bundesrat, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/17/146/1714600.pdf> (staženo 6. 1. 2016).

¹⁵ Imme Scholz, „Taking Root Where the Soil Is Fertile: The Case of the Former GDR“, *The Ecumenical Review* 44, č. 2 (duben 1992): 256-263, <http://ebsohost.com> (staženo 11. 2. 2016).

¹⁶ Wolfgang Edelstein, „A culture of threat: Right-wing extremism and negative identity formation in German youth“, *New Directions for Youth Development* 98, č. 2 (léto 2003): 81-97, <http://ebsohost.com> (staženo 15. 2. 2016).

¹⁷ Gideon Botsch, „From Skinhead-Subculture to Radical Right Movement: The development of a National Opposition in Germany“, *Contemporary European History* 21, č. 4 (listopad 2012), 553-573, <http://ebsohost.com> (staženo 24. 1. 2016).

1. Definice pravicového extremismu

Vzhledem k tomu, že práce se věnuje krajně pravicové teroristické buňce, je nutné podat definici toho, co to je pravicový extremismus a jak se projevuje. Definice tohoto pojmu je v práci navázána na německý prostor,¹⁸ protože ten je v této oblasti kvůli své nedávné historii specifický.

Extremismus je označení pro ideologie a postoje, které se odchyľují od středu a stojí na okraji politického spektra. Pravicový extremismus je pak politická ideologie a souhrnný pojem pro politickou orientaci a aktivity, které směřují proti svobodnému demokratickému pořádku ustanovenému v ústavě a proti fungování a bezpečnosti země. Pravicový extremismus je založen na nacionalistickém a rasistickém smýšlení, které propaguje ideologii národní pospolitosti – existence národního společenství ve kterém národ a stát splynou v jedno v čele se silným autoritativním vůdcem.¹⁹ Pro pravicový extremismus jsou typické určité znaky, ty nejčastěji zmiňované jsou rasismus a víra v rasovou nerovnost lidí, extrémní nacionalismus a víra v kulturní, etnickou a fyzickou nadřazenost určité rasy (respektive národa) a xenofobie. Dále jsou s pravicovým extremismem spojovány etnocentrismus, antikomunismus, antiparlamentarismus, antipluralismus, militarismus, požadavek silného politického vůdce a antiamerikanismus.²⁰

Pravicový extremismus jako politická ideologie je v německém prostoru spojen s pěti základními body, které ve svém díle *Politischer Extremismus* shrnuje Hans-Gerd Jaschke. (1) Prvním bodem je idea existence velké Německé říše, která byla zničena silami spojeneckých vojsk během druhé světové války a jejíž velikost by měla být obnovena v hranicích k roku 1937. (2) Dalším bodem je snaha o historický revizionismus. Tento bod spočívá v odmítání kolektivní viny Němců, zdůrazňování pozitivních stránek Třetí Říše a snaze změnit historii a její vnímání. Součástí těchto snah je i popírání holocaustu a dalších zločinů nacismu. (3) Třetím bodem je teorie o úpadku německé kultury v důsledku porážky Německa v druhé světové válce. Za úpadek německé kultury je chápáno umožnění příchodu velkého množství migrantů

---

¹⁸ Spojením německý prostor je myšleno území dnešní Spolkové republiky Německo (pozn. autorky).

¹⁹ Richard Stöss, *Rechtsextremismus im vereinten Deutschland* (Berlin: Fridrich-Ebert-Stiftung, 2000), 168.

²⁰ Cas Mudde, *The ideology of the extreme right* (Manchester: Manchester University Press, 2000), 10-11.

na německé území, zhoršení morálky, rodinných vztahů a celospolečenský úpadek. Za tímto úpalkem je viděno buď židovské spiknutí, nebo přílišný vliv americké a asijsko-jihoevropsko-afričské kultury a společnosti. (4) Čtvrtým bodem je rasismus a nenávisť k cizincům, která se vyvinula z biologicko-organického smýšlení a vnímání společnosti jako nemocného jedince, ze kterého je nutné vyhnat nemoc představovanou cizinci a cizími vlivy. (5) Posledním bodem, který je s touto ideologií spojen, je kritika demokracie a parlamentarismu a s ní spojený požadavek na vládu silné autority, zrušení demokratické ústavy a zavedení vůdcovského principu.²¹ Pravicový extremismus je stejně jako další politické ideologie spojen i s vytvářením politických stran, i když ne vždy musí být krajně pravicové aktivity spojeny s politickými cíli. V případě krajní pravice se často jedná spíše o protestní chování sloužící k provokaci okolí, případně k vybití agrese.²² Pokud krajně pravicové politické strany vzniknou, lze je ve většině případů charakterizovat jako antisystémové, protestní, antipluralitní a autoritářské se sklonem zpochybňovat rovnost lidí.²³

Vzhledem k problému s nejasnou definicí pojmů radikalismus a extremismus je podle mnoha autorů vhodnější popisovat hnutí, která bychom označili za radikální či extremistická, na základě toho, jakou ideologii prosazují. V práci tedy následuje stručná definice pojmů rasismus, antisemitismus, terorismus a neonacismus – pojmů spojených s krajně pravicovými hnutími včetně NSU.

Rasismus je jedním z typických znaků pravicového extremismu. Jedná se o přesvědčení o převaze a nadřazenosti bílého etnika; bílá rasa je považována za vrchol vývoje lidstva a lidmi jiného etnika nebo jiné barvy pleti je pohrdáno a je na ně nahlíženo s nenávisť. Rasismus předpokládá, že lidské vlastnosti jsou rasově podmíněné, přičemž rozdíly mezi jednotlivými etniky jsou vrozené a neměnné a lze na jejich základě vytvořit rasovou hierarchii a nadřazenost jedné – bílé – rasy. Pro Evropu je typický jak biologický rasismus, tedy přesvědčení o biologické nadřazenosti bílé rasy, tak kulturní rasismus spojený s myšlenkou, že kultura příslušníků jiných ras je nekompatibilní s evropskou kulturou a civilizací. Rasismus je spojován s xenofobií, tedy nedůvěrou a odporem ke všemu, co přichází zvenčí. Rasistické, xenofobní a antisemitské názory jsou často prezentovány jako vlastenectví či patriotismus a je při

---

²¹ Hans-Gerd Jaschke, *Politischer Extremismus* (Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2007), 74-76.

²² Stöss, „Rechtsextremismus im vereinten Deutschland“, 169.

nich apelováno na národní hrdost a tradice.²⁴ Antisemitismus je specifickou podobou rasismu a je založený na nenávisti vůči Židům a to jak z hlediska etnického tak náboženského. Antisemitismus je často spojován s předsudky vůči židovskému obyvatelstvu a po druhé světové válce se objevuje i ve formě popírání holocaustu a antisemitismu.²⁵

Terorismus je extremistický směr, jehož prostředkem je teror využívající psychické a fyzické násilí, výhrůžky, vydírání a podobné metody jako prostředek nátlaku. Jan Chmelík popisuje terorismus jako cílevědomé používání extremistického násilí proti věcem či osobám nezajímavým na zájmech teroristů. Cílem teroristů je pak dosažení politických, kriminálních či jiných cílů a vyvolání psychologického efektu – pocitu strachu a ohrožení, čímž se extremisté snaží o změnu postojů společnosti a vyvolání krize.²⁶ Štefan Danics pak označuje terorismus za antidemokratickou, nelegální, konspirativní a destruktivní činnost, při které je využito násilí jako hlavního prostředku dosažení politických cílů.²⁷

Neonacismus je pojem označující ideologii navazující na historický nacismus. Jedná se o spojení panárijského rasismu, antisemitismu, antikomunismu a vůdcovského principu. Jeho typickými znaky jsou bílý rasismus či bílý etnopluralismus, antisemitismus, který je založený na tvrzení o židovské konspiraci s ambicemi na ovládnutí světa. Neonacismus zároveň popírá zločiny nacismu a holocaustu a zdůrazňuje zločinů spojeneckých armád. Dále pak k jeho znakům patří podněcování násilí vůči určitým skupinám založené na přesvědčení o jejich zvýhodňování na úkor bílé většiny a odmítání liberalismu a demokratického právního státu. Cílem neonacistů je vytvoření společnosti na panárijském základě. Pro neonacismus je typické, že jeho členové se spojují v rámci subkultury a často tvoří nadnárodně propojená hnutí. Neonacisté bývají často zaměňováni s neofašisty, ale jsou mezi nimi rozdíly – zatímco neofašisté se obracejí ke křesťanství, kladou důraz na vlastní národ a jazyk a působí především na konzervativně smýšlející střední třídu, neonacisté uctívají starogermánské

²³ Piero Ignazi, *Extreme right parties in Western Europe* (Oxford: Oxford University Press, 2006), 1-3.

²⁴ Štefan Danics, *Extremismus* (Praha: Triton 2003), 55; Jan Charvát, *Současný politický extremismus a radikalismus* (Praha: Portál, 2007), 51, 55, 60.

²⁵ Charvát, „Současný politický extremismus a radikalismus“, 47.

²⁶ Jan Chmelík, *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty* (Praha: Linde, 2001), 9, 26.

²⁷ Danics, „Extremismus“, 10.

legandy, zdůrazňují společnou krev a barvu pleti a hledají své příznivce především v dělnické mládeži.²⁸

---

²⁸ Jan Chmelík a kol., *Extremismus* (Plzeň: Aleš Čeněk, 2012), 35; Charvát, „Současný politický extremismus a radikalismus“, 79, 84.

2. Pravicový extremismus a proticizinecké nálady v NDR a nových spolkových zemích

V Německé demokratické republice (NDR) a později i v nových spolkových zemích, kde se členové *Nationalsozialistischer Untergrund* narodili a kde strávili celý svůj život, měl pravicový extremismus vždy jistá specifika. Ta vycházejí jak z poválečné historie rozděleného Německa, tak z oficiální politiky bývalého východoněmeckého režimu, který byl založen na vymezení se proti nacistické minulosti prohlášením NDR za antifašistický stát a odmítnutím podílu východních Němců na nacistických zločinech. Tato kapitola je zaměřena na popis vývoje pravicového extremismu v NDR a nových spolkových zemích od 70. let, kdy poprvé začal pravicový extremismus jako subkultura pronikat do východního Německa, až do současnosti. Věnuje se také otázce proticizineckých nálad, které jsou s otázkou krajní pravice i nových spolkových zemí úzce spojené. Tyto nálady mají kořeny už v propagandě východoněmeckého režimu a jeho srovnávání se s „horšími“ socialistickými zeměmi a byly podpořeny i nemožností východních Němců přijít do kontaktu s cizinci. Proticizinecké nálady jsou dodnes v nových spolkových zemích silné, což potvrzují i úspěchy hnutí vymezujících se proti cizincům a imigraci v posledních letech.

Obecně se dá říci, že počátky východoněmeckého pravicového extremismu sahají už do dob NDR, přičemž v období na počátku 90. let se krajně pravicová scéna zpolitizovala a začaly se vytvářet první skupiny a organizace. Později se východní pravicová scéna propojila se svými západoněmeckými protějšky a vytvořila celoněmeckou národní opozici. Došlo k postupné radikalizaci a koncem 90. let i k prvním volebním úspěchům Německé lidové unie (*Deutsche Volksunion*) a Národnědemokratické strany Německa (*Nationaldemokratische Partei Deutschlands*).²⁹

2.1 Pravicový extremismus a proticizinecké nálady v NDR

Německá demokratická republika postavila svou legitimitu od začátku na vyhranění se proti Spolkové republice Německo a definovala sama sebe jako

---

²⁹ Gideon Botsch, „From Skinhead-Subculture to Radical Right Movement: The development of a National Opposition in Germany“, *Contemporary European History* 21, č. 4 (listopad 2012): 572, <http://ebsohost.com> (staženo 24. 1. 2016).

antifašistický stát. Nedošlo však k žádné diskuzi o nacistické minulosti a pouhá prohlášení nemohla stačit k odstranění nacistických hodnot z mysli lidí.³⁰ Východoněmecký režim se navíc snažil distancovat od své minulosti a tvrdil, že východní Němci se na nacistických zločinech nepodíleli, což mělo sloužit jako osvobození obyvatelstva od viny. Podle oficiálního východoněmeckého diskursu došlo po druhé světové válce k přeměně nacistického Německa ve stát dělníků a sedláků a nacismus tak vymizel. Vznikla tak velká propast mezi skutečností a propagandou.³¹

Německá demokratická republika si začala vytvářet novou identitu, kdy postupně opouštěla svou německost a obracela se k pojmům jako socialistický patriotismus, který byl charakterizován nezlomným přátelstvím se Sovětským svazem a láskou ke Sjednocené socialistické straně Německa (*Sozialistische Einheitspartei Deutschlands*). Národní identita byla ale do jisté míry zachována a byla často postavena na vymezení se vůči ostatním zemím – NDR se srovnávala s „horšími“ socialistickými zeměmi, například se sousedním Polskem. V reakci na tento fakt vznikaly první proticizinecké, respektive protipolské stereotypy.³²

I na území NDR žili samozřejmě dlouhodobě cizinci, i když jejich počet byl podstatně nižší než v západním Německu. Jednalo se především o zahraniční pracovníky a studenty ze spřátelených socialistických zemí jako Vietnam, Mosambik, Angola, Kuba a Maďarsko nebo vojáky Rudé armády.³³ Téměř ze tří čtvrtin se jednalo o muže.³⁴ Zahraniční pracovníci byli během svého pobytu ubytováni odděleně od běžných Němců. Z nedostatku informací o nich kolovaly mezi obyvatelstvem různé fámy, například, že jsou placeni ve valutách a dostávají příspěvky z peněz východoněmeckého obyvatelstva. To jen podporovalo proticizinecké nálady. Zahraniční pracovníci se tak na pracovišti často setkávali s rasismem a diskriminací ze strany svých německých kolegů. Vzhledem k tomu, že cestování bylo pro východoněmecké

---

³⁰ Imme Scholz, „Taking Root Where the Soil Is Fertile: The Case of the Former GDR“, *The Ecumenical Review* 44, č. 2 (duben 1992): 260, <http://ebscohost.com> (staženo 11. 2. 2016).

³¹ „Historische Ursachen der Fremdenfeindlichkeit in den neuen Bundesländern“, Bundeszentrale für politische Bildung, <http://www.bpb.de/apuz/25428/historische-ursachen-der-fremdenfeindlichkeit-in-den-neuen-bundeslaendern> (staženo 24. 2. 2015).

³² Ibid.

³³ Gideon Botsch, „From Skinhead-Subculture to Radical Right Movement: The Development of a ‘National Opposition’ in East Germany“, *Contemporary European History* 21, č. 4 (listopad 2012): 557, <http://ebscohost.com> (staženo 24. 1. 2016).

³⁴ „Im Osten wird die Zivilgesellschaft vom Mob niedergedrampelt, Die Welt, <http://www.welt.de/debatte/kommentare/article150324244/Im-Osten-wird-die-Zivilgesellschaft-vom-Mob-niedergedrampelt.html> (staženo dne 8. 3. 2016).

obyvatelstvo privilegiem, nepřišla většina obyvatel do kontaktu s žádnými cizinci. Pokud ano, měli občané NDR možnost získat zkušenosti s cizinci především během událostí organizovaných režimem, které měly sloužit k položení základů pro proletářský internacionalismus.³⁵

Přes zjevné problémy s proticizineckými náladami byl pravicový extremismus režimem rezolutně odmítnut jako fenomén, pro který není na území NDR prostor – krajní pravice podle něj existovala pouze v kapitalistické SRN. Případy pravicového extremismu pak byly v rámci NDR buď úplně zatajeny, nebo označeny za ojedinelé, depolitizovány a vina byla svedena na fotbalové fanoušky, tzv. rowdies.³⁶

Až v průběhu 70. a 80. let začala krajně pravicová subkultura jako taková společně s dalšími vlivy ze západního Německa pronikat na východ. Subkulturní spolky se scházely v utajení a v jejich rámci vznikala silná přátelství. Mladí lidé v nich dostali šanci získat pocit odvahy a síly. Tyto spolky se vyznačovaly ve srovnání se svými západoněmeckými předchůdci mnohem větší brutalitou a sklony k násilí. Pro mladé lidi byla účast v těchto sporcích spojena nejen se snahou o získání nových přátel, ale pro mnohé se jednalo i o pokus o prolomení tabu antifašistické doktríny, identifikovali se v nich vlastně s „nepřítelem svého nepřítele“. Členství v subkulturním spolku bylo také způsobem, jak se alespoň částečně vymanit z pod kontroly režimu, který nepodporoval individualitu svého obyvatelstva.³⁷ I přes represivní opatření východoněmecké vlády popularita těchto subkulturních hnutí neustále rostla a podle odhadů se na území NDR pohybovalo v 70. a 80. letech na pět tisíc militantních extremistů a asi dvojnásobek sympatizantů těchto hnutí, přičemž většina jich byla soustředěna do oblasti Berlína a Postupimi.³⁸

---

³⁵ „Historische Ursachen der Fremdenfeindlichkeit in den neuen Bundesländern“, Bundeszentrale für politische Bildung, <http://www.bpb.de/apuz/25428/historische-ursachen-der-fremdenfeindlichkeit-in-den-neuen-bundeslaendern> (staženo 24. 2. 2015).

³⁶ Stöss, „Rechtsextremismus im vereinten Deutschland“, 62; Gideon Botsch, „From Skinhead-Subculture to Radical Right Movement: The development of a National Opposition in Germany“, *Contemporary European History* 21, č. 4 (listopad 2012): 562, <http://ebscohost.com> (staženo 24. 1. 2016).

³⁷ „Im Osten wird die Zivilgesellschaft vom Mob niedergedrampelt, Die Welt, <http://www.welt.de/debatte/kommentare/article150324244/Im-Osten-wird-die-Zivilgesellschaft-vom-Mob-niedergedrampelt.html> (staženo dne 8. 3. 2016).

³⁸ Stöss, „Rechtsextremismus im vereinten Deutschland“, 63.

2.2 Pravicový extremismus a proticizinecké nálady v nových spolkových zemích

Po pádu Berlínské zdi a sjednocení Německa nastala fáze vysokých očekávání, která ale neměla dlouhého trvání. Brzy začalo být jasné, že rozdíly mezi západním a východním Německem nebudou v dohledné době přes veškeré snahy smazány. K přetrvávajícím ekonomickým obtížím nových spolkových zemí se navíc přidaly nové problémy – přistěhovalectví i vystěhovalectví, nárůst sociálních problémů i narůstající kritika politické situace. Oblasti bývalé NDR začaly procházet řadou rapidních změn. Systém se postupně měnil od socialismu ke kapitalismu, totalitní režim byl nahrazen parlamentní demokracií, došlo k rychlé technologické modernizaci a postupná hospodářská a politická globalizace začaly působit na východní Němce, kteří se najednou museli vyrovnávat s novými obtížemi. Zažité způsoby chování, životní i pracovní zkušenosti a společenské vztahy byly vystaveny novým trendům přicházejícím ze Západu a spousta lidí tak v průběhu těchto změn nabyla dojmu, že přizpůsobit se novým změnám bude obtížnější, než původně předpokládali. Postupně se začalo ukazovat, jak moc rozdílné dvě německé společnosti byly a co čtyřicet let odloučení udělalo s kdysi jednotným národem.³⁹

Krise identity v období po sjednocení Německa spojená s pocity nejistoty a náležitosti k „občanům druhé kategorie“ vedla k upevnění krajně pravicových názorů ve východoněmecké společnosti. Touha hájit vlastní národ spojená s obecnou nespokojeností a obavami z růstu nezaměstnanosti a touhou po stabilitě dala vzniknout proticizineckým náladám, které zesílily s postupným příchodem přistěhovalců a žadatelů o azyl na území bývalého východního Německa.⁴⁰

Proticizinecké nálady přetrvaly v nových spolkových zemích dodnes. Přestože tam žije mnohem méně cizinců než ve starých spolkových zemích, rasismus a xenofobie tam hrají větší roli. Podobnou situaci lze nalézt i v jiných zemích bývalého východního bloku, které nejsou na soužití s cizinci zvyklé. Přestože spokojenost obyvatelstva

---

³⁹ Ibid., 68.

⁴⁰ Ibid., 70, 169.

žijícího v bývalém východním Německu pomalu narůstá, je u těchto obyvatel stále silná „Ostalgie“, což je touha po návratu k životním podmínkám v bývalé NDR.⁴¹

Nespokojenost s novým politickým systémem a vývojem situace po sjednocení se projevila ve volbách do Spolkového parlamentu v letech 1994 a 1998. Tradiční strany západoněmeckého typu jako Křesťanskodemokratická unie (*Christlich Demokratische Union Deutschlands, CDU*) nebo Svobodná demokratická strana (*Freie Demokratische Partei, FDP*) ztratily v nových spolkových zemích hlasy oproti předchozím volbám konajícím se těsně po sjednocení. Naopak například Strana demokratického socialismu (*Partei des Demokratischen Sozialismus, PDS*), levicovější Sociálnědemokratická strana Německa (*Sozialdemokratische Partei Deutschlands, SPD*) i krajně pravicové strany slavily úspěch.⁴² Tento trend přetrval až do současnosti. Populistické a extremistické strany slaví na území nových spolkových zemí větší úspěchy než ve starých spolkových zemích. Ukázalo se to při volbách do zemských parlamentů v posledních letech, kdy krajně pravicová NPD získala dostatek hlasů, aby mohla zasednout v zemském sněmu v Sasku a Meklenbursku-Předním Pomořansku. I populistická Alternativa pro Německo, která staví na kritice současné německé přistěhovalecké politiky a obecné nespokojenosti obyvatelstva, slaví větší úspěchy na východě Německa.⁴³

Po pádu Berlínské zdi začaly na území bývalé NDR působit kromě západních politických stran i malé militantní neonacistické skupinky ze západu Německa, které měly za cíl spojit se s existujícími pravicovými subkulturami na východě. Viděly v nich příležitost k rekrutování nových členů. Vzniklo mnoho krajně pravicových organizací, z nejznámějších lze jmenovat například Národní alternativu (*Nationale Alternative*) z oblasti bývalého východního Berlína nebo Durynskou obranu vlasti (*Thüringer Heimatschutz*).⁴⁴ Velkou pozornost vyvolaly také pokusy založit tzv. skupiny

---

⁴¹ Lukáš Novotný, „Nárůst xenofobie v nových spolkových zemích SRN“, *Mezinárodní politika* 23, č. 10 (říjen 2009): 17-19; „Die Ostalgie“, Duden, <http://www.duden.de/rechtschreibung/Ostalgie> (staženo 23. 2. 2016).

⁴² Stöss, „Rechtsextremismus im vereinten Deutschland“, 67; „Neue Bundesländer und Berlin-Ost Zweitstimmen-Ergebnisse“, Wahlen in Deutschland, <http://www.wahlen-in-deutschland.de/buBundOst.htm> (staženo 17. 2. 2016); „Bundestagswahl 1994“, Tagesschau.de, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/1994-10-16-BT-DE/> (staženo 17. 2. 2016).

⁴³ „Im Osten wird die Zivilgesellschaft vom Mob niedergedrampelt, Die Welt, <http://www.welt.de/debatte/kommentare/article150324244/Im-Osten-wird-die-Zivilgesellschaft-vom-Mob-niedergedrampelt.html> (staženo 8. 3. 2016).

⁴⁴ „Der "Thüringer Heimatschutz"“, Mitteldeutscher Rundfunk, <http://www.mdr.de/heute-im-osten/projekte/rechtsextremismus/thueringer-heimatschutz100.html> (staženo 15. 1. 2016).

ozbrojeného sportu (*Wehrsportgruppen*).⁴⁵ Tyto skupiny vznikaly a opět zanikaly velmi rychle, mnoho jich bylo zakázáno a hodně se jich také rozpadlo na základě neshod v jejich vedení.⁴⁶ Členové těchto subkulturních skupin byli jen málokdy politicky aktivní a ani příliš nespolupracovali s politickými stranami.⁴⁷

Sjednocení Německa a vystoupení východoněmecké krajní pravice z ilegality ukázali, že mezi západoněmeckým a východoněmeckým pravicovým extremismem je možné nalézt několik rozdílů, které pomáhají vysvětlit vznik *Nationalsozialistischer Untergrund*. Tyto rozdíly byly nejmarkantnější v prvních deseti letech po sjednocení, ale jejich důsledky je možné pozorovat dodnes. Na západě Německa byla krajně pravicová scéna více organizovaná, a to jak v rámci politických stran, tak v rámci spolků a mládežnických organizací. Existovalo také množství pravicových nakladatelství. Krajně pravicová scéna na východě Německa se lišila. Východní pravicový extremismus byl méně organizovaný a jeho institucionalizace začala až pod vlivem působení západoněmeckých vlivů po sjednocení Německa. Byl také spontánnější a násilnější, více založený na protestu a silněji spojený s mladou generací.⁴⁸ Východní pravicový extremismus byl také méně spojený s pravicově extremistickou hudbou.⁴⁹

To, že je pravicový extremismus na východě Německa více spojený s násilím, dokazují i statistiky o počtu násilných činů s pravicovým motivem. Přestože na území bývalé NDR žije jen asi 18 % obyvatel Německa, bylo tam v 90. letech spácháno na 50 % všech násilných činů s touto motivací. Na špici byly v jejich počtu dvě spolkové země, Meklenbursko-Přední Pomořansko a Sasko-Anhaltsko. Největší vlna pravicového násilí je spojena s počátkem 90. let, konkrétně s roky 1991 a 1992, kdy v důsledku prudkého nárůstu pravicového násilí přišlo o život 20 lidí. S těmito roky jsou spojeny útoky na azylové domy v Rostocku a Möllnu, případy žhářství a útoky na židovské hřbitovy.⁵⁰

---

⁴⁵ Gideon Botsch, „From Skinhead-Subculture to Radical Right Movement: The Development of a ‘National Opposition’ in East Germany“, *Contemporary European History* 21, č. 4 (listopad 2012): 562, <http://ebscohost.com> (staženo 24. 1. 2016).

⁴⁶ Stöss, „Rechtsextremismus im vereinten Deutschland“, 89, 95.

⁴⁷ Ibid., 170.

⁴⁸ Ibid., 150.

⁴⁹ Gideon Botsch, „From Skinhead-Subculture to Radical Right Movement: The Development of a ‘National Opposition’ in East Germany“, *Contemporary European History* 21, č. 4 (listopad 2012): 552, 571 <http://ebscohost.com> (staženo 24. 1. 2016).

⁵⁰ „Jahresüberblick 1991: Rassistische Gewalt in Deutschland“, Tagesschau.de,

Další ukázkou toho, že nové spolkové země se musejí potýkat s větší frekvencí proticizineckých nálad a že pravicový extremismus je v této oblasti odlišný od toho západního, je existence takzvaných národně osvobozených zón (*national befreite Zonen*). V těchto oblastech se krajně pravicové organizace snažily o získání kontroly nad chodem oblasti. Tyto zóny se měly stát místem, odkud měli být všichni nepohodlní vyloučeni. Měly být oázou pro neonacisty – oblasti bez cizinců, bez Židů a bez demokracie.⁵¹ Jednalo se často o restaurace nebo mládežnické kluby.⁵² Cílem extremistů byla i ekonomická nezávislost, které mělo být dosaženo prodejem oblečení nebo nahrávek pravicově extremistických hudebních skupin. Zóny se dařilo neonacistům zřizovat hlavně na území bývalé Německé demokratické republiky, kde mnoho mladých hledalo v úniku do subkultury pocit bezpečí a jistoty. Vznikaly především v městských oblastech trpících socioekonomickými problémy a vysokou mírou kriminality. Národně osvobozené zóny byly také často nazývány „no-go areas” a byly označovány neonacistickými symboly jako 88⁵³ nebo NBZ (zkratka pro *national befreite Zone*).⁵⁴

Krajně pravicový extremismus se změnil počátkem 90. let téměř přes noc v klíčovou otázku, kterou musela německá vláda řešit. Akce proti cizincům a žadatelům o azyl se v nových spolkových zemích často setkaly s pochopením a souhlasem široké veřejnosti, rasismus a násilí nebyli výsadou pouze pár jedinců či skupin, latentní pravicový extremismus byl přítomen v mnoha východních Němcích. Přestože násilí bylo typické spíše pro mladší generaci, netolerance k cizincům byla široce rozšířená i mezi zbytkem obyvatelstva.⁵⁵

I mezi politiky se objevovaly hlasy, když ne přímo podporující, tak neodsuzující násilí a nenávisť vůči cizincům. Především volání po zastavení imigrace a také idea možného vyhoštění nezaměstnaných nebo trestaných migrantů byly i mezi většinou

<https://www.tagesschau.de/jahresueckblick/meldung118258.html> (staženo 3. 2. 2016); Stöss, „Rechtsextremismus im vereinten Deutschland“, 156.

⁵¹ Lukáš Novotný, „Right-wing Extremism and No-go-areas in Germany“, *Sociologický časopis* 45, č. 3 (2009): 592.

⁵² Stöss, „Rechtsextremismus im vereinten Deutschland“, 161; Britta Schellenberg, „Right-Wing Extremism and Terrorism in Germany: Developments and Enabling Structures“ in *Right-wing extremism in Europe, Country Analyses, Counter-Strategies and Labor-Market Oriented Exit Strategies*, ed. Ralf Melzer, Sebastian Serafin (Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2013), 35.

⁵³ Číslice 88 jsou kódem pro HH neboli nacistický pozdrav *Heil Hitler*.

⁵⁴ Lukáš Novotný, „Right-wing Extremism and No-go-areas in Germany“, *Sociologický časopis* 45, č. 3 (2009): 592 - 597.

⁵⁵ „Historische Ursachen der Fremdenfeindlichkeit in den neuen Bundesländern“, Bundeszentrale für politische Bildung, <http://www.bpb.de/apuz/25428/historische-ursachen-der-fremdenfeindlichkeit-in-den-neuen-bundeslaendern> (staženo 24. 2. 2015).

veřejností a politiky populární.⁵⁶ I členové velkých tradičních stran se občas vyjadřovali spíše jako extremisté, čímž se částečně snažili přetáhnout podporovatele krajní pravice na svou stranu, z části se ale nejspíš jednalo o jejich vlastní názory. Příkladem může být berlínský zastupitel Klaus Landowsky (CDU), který ve svém projevu začátkem 90. let mluvil o „kriminálnosti přicházející z Číny“ a „přetváření Berlína ve slum“.⁵⁷ K poklesu násilí proti cizincům došlo od roku 1993, kdy byla zavedena nová pravidla pro trestání pravicově motivovaných činů, která měla sloužit k zastrašení potenciálních pachatelů. K uklidnění situace přispěla i změna azylového zákona z téhož roku.⁵⁸

Začátkem 90. let několikanásobně stoupl počet žadatelů o azyl v Německu. Jen v roce 1992 žádalo o udělení azylu v Německu na 440 tisíc lidí. S tím spojená vlna proticizineckých a rasistických protestů a násilných činů vyústila až ve známé střety mezi účastníky proticizineckých protestů a mozambickými pracovníky v saské Hoyerswerdě nebo útoky na ubytovny žadatelů o azyl v Rostocku.⁵⁹ Situace se natolik vyhrotila, že *ausländerfrei*⁶⁰ a *Überfremdung*⁶¹ byly vyhlášeny za Slovo roku (*Unwort des Jahres*).⁶² *Ausländerfrei* bylo Společností pro německý jazyk (*Gesellschaft für deutsche Sprache*) takto označeno v roce 1991, druhý pojem byl vybrán v roce 1993.⁶³

Média i společnost začaly upozorňovat na problémy německé přistěhovalecké politiky a na to, že do nově sjednoceného Německa míří více cizinců než do dalších

---

⁵⁶ Harald Weilnböck, *Hate Crime and Radicalisation – the German politician experience and the Schellenberg Report*, Challenge Hate Crime, Report 08, listopad 2012 (Brusel: Peace III): 25, <http://www.niacro.co.uk/sites/default/files/publications/08%20Hate%20Crime%20and%20Radicalisation%20-%20the%20German%20political%20experience%20and%20the%20Schellenberg%20Report.pdf> (staženo 3. 1. 2016).

⁵⁷ „Es ist auch viel Abschaum an Kriminalität in die Stadt gekommen, von China, über Russland, Rumänien und so weiter [...] bin ich auch dankbar, dass der Senat jetzt intensiv gegen die Verslummung Berlins vorgeht,....“ viz Christian Fuchs a John Goetz, *Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland* (Hamburg: Rowohlt, 2012), 58.

⁵⁸ Lee McGowan, *Radikální pravice v Německu: od roku 1870 po současnost* (Praha: Prostor, 2004), 222.

⁵⁹ „A Wave of Attacks On Foreigners Stirs Shock in Germany“, *The New York Times*, <http://www.nytimes.com/1991/10/01/world/a-wave-of-attacks-on-foreigners-stirs-shock-in-germany.html> (staženo 19. 2. 2016).

⁶⁰ *Ausländerfrei* označuje místa, kde nebyli žádní cizinci. Doslova to znamená cizinců prostý. Viz „Ausländerfrei“, *Unwort des Jahres*, <http://www.unwortdesjahres.net/index.php?id=31> (staženo 4. 4. 2016)

⁶¹ *Überfremdung* označuje negativně vnímané cizí vlivy ovlivňující kulturu, společnost či jazyk. Vnímáno také jako označení přílišného počtu cizinců na území státu. Viz „Überfremdung“, *Unwort des Jahres*, <http://www.unwortdesjahres.net/index.php?id=29> (staženo 4. 4. 2016). Více o anketě *Unwort des Jahres* viz níže.

⁶² Anketa *Unwort des Jahres* představuje každoročně novotvary, které nesou často negativní konotace a které jsou typické pro daný rok.

⁶³ „Die Unwörter von 1991 bis 1999“, *Die offizielle Seite des Projekts Unwort des Jahres der Technischen Universität Darmstadt*, <http://www.unwortdesjahres.net/index.php?id=33> (staženo 17. 2. 2016).

evropských zemí, což vedlo až ke změně azylového zákona. Špičky vládních stran se sešly koncem roku 1992 a dohodly změnu německé ústavy přijetím tzv. azylového kompromisu. Ten byl prosazen v květnu následujícího roku. Nový azylový zákon měl zaručit, že o azyl budou moci žádat pouze političtí uprchlíci – „*lidé pronásledováni z politických důvodů, přičemž pronásledování musí vycházet ze strany státu a významným způsobem ohrožovat lidskou důstojnost*“.⁶⁴ Změna azylového zákona vedla k poklesu žádostí o azyl, v roce 1995 klesl jejich počet na 127 tisíc a od počátku 21. století se čísla pohybovala už jenom kolem desítek tisíc ročně.⁶⁵

Přestože od poloviny 90. let došlo k uklidnění a ústupu proticizineckých nálad, s příchodem uprchlické krize v roce 2014 došlo k radikální změně situace. Jen během roku 2015 přišlo na území Německa několik set tisíc uprchlíků. Německá kancléřka Angela Merkelová se jako jedna z mála evropských čelních politiků vyjádřila ve smyslu, že je nutné přijímat uprchlíky a odmítla nastavit horní hranici počtu uprchlíků, které je Německo ochotno přijmout.⁶⁶ Jak se však bude situace vyvíjet do budoucna, není jisté. Co je však jasné, že přibývající počet uprchlíků na německém území vedl k opětovnému oživení proticizineckých nálad. A to se týká nejenom nových spolkových zemí – populistická strana Alternativa pro Německo by si podle průzkumů z ledna 2016 odnesla při volbách do Spolkového sněmu přes 11 % hlasů a umístila by se za koalici CDU/CSU a SPD jako třetí nejsilnější strana ve spolkovém parlamentu.⁶⁷

Přes celoněmeckou popularitu Alternativy pro Německo se v reakci na uprchlickou krizi znovu ukázalo, že pro nové spolkové země je typická větší koncentrace proticizineckých nálad než pro staré spolkové země, které jsou na soužití s cizinci zvyklé. Tento fakt potvrzuje úspěch, kterého se podařilo dosáhnout hnutí *Pegida* během posledních dvou let právě na území nových spolkových zemí. Pravicově populistické hnutí *Pegida* pořádalo od podzimu roku 2014 v saském hlavním městě Drážďanech demonstrace, během kterých jejich účastníci protestovali proti islamizaci

---

⁶⁴ „Asylkompromiss garantiert Schutz für politisch Verfolgte“, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, <http://www.bamf.de/DE/Migration/AsylFluechtlinge/Asylverfahren/EntwicklungAsylrecht/Asylkompromiss/asylkompromiss.html> (staženo 2. 3. 2015).

⁶⁵ „Vor zwanzig Jahren: Einschränkung des Asylrechts 1993“, Bundeszentrale für politische Bildung, <http://www.bpb.de/politik/hintergrund-aktuell/160780/asylkompromiss> (staženo 2. 3. 2015).

⁶⁶ „Angela Merkel’s stance on refugees means she stands alone against catastrophe“, The Guardian, <http://www.theguardian.com/commentisfree/2015/nov/08/angela-merkel-refugee-crisis-europe> (staženo 18. 2. 2016).

Německa a špatné přistěhovalecké a azylové politice Německa. Demonstrace v Drážďanech nalákaly desetitisíce účastníků a pod záštitou podobných spolků se konaly i v jiných částech Německa. V jeho západní části však byla účast na demonstracích podstatně nižší a obvykle se sešlo více odpůrců demonstrace než samotných demonstrujících.⁶⁸

Fakta předložená v této kapitole poukazují na specifika pravicového extremismu v nových spolkových zemích, především na jeho násilnost a brutálnost a také na jeho pevné spojení s mladými lidmi. Kapitola také ukazuje, jak všudypřítomné byly a stále jsou proticizinecké nálady v nových spolkových zemích. Tyto skutečnosti slouží jako úvod pro pochopení toho, jak došlo ke vzniku *Nationalsozialistischer Untergrund* a jak bylo trio ovlivněno tím, v jakém prostředí vyrostlo.

---

⁶⁷ „Germany's right-wing AfD party surges to new high amid concern over refugees“, The Independent, <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/germanys-right-wing-afd-party-surges-to-new-high-as-concern-of-refugee-rises-a6810726.html> (staženo 18. 2. 2016).

⁶⁸ „Im Osten wird die Zivilgesellschaft vom Mob niedergedrampelt, Die Welt, <http://www.welt.de/debatte/kommentare/article150324244/Im-Osten-wird-die-Zivilgesellschaft-vom-Mob-niedergedrampelt.html> (staženo dne 8. 3. 2016); „Islamfeinde in Dresden: Pegida zieht immer mehr Menschen an“, Der Spiegel, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/pegida-25-000-teilnehmer-in-dresden-grosse-gegendemo-in-leipzig-a-1012650.html> (staženo 19. 1. 2016).

3. Nationalsozialistischer Untergrund

Následující kapitola je věnována krajně pravicové teroristické buňce *Nationalsozialistischer Untergrund*, která se skládala z Beate Zschäpe, Uwe Mundlose a Uwe Böhnhardta. Tato buňka má na svědomí dle doposud dostupných informací minimálně deset vražd, patnáct bankovních přepadení a několik bombových útoků. První podkapitola bude věnována popisu života třech hlavních členů NSU. Pozornost bude zaměřena především na to, v čem se jejich životy podobaly a jak se vyvíjely až do jejich útěku před policií v lednu 1998. Další podkapitola popisuje jejich zmizení a také poskytuje přehled toho, co policie objevila během domovních prohlídek v bytech a garážích tria. Na tuto část navazuje popis života v utajení, od roku 1998 až do odhalení buňky v roce 2011. Tři podkapitoly jsou věnovány činům buňky – vražedné sérii, během které Mundlos s Böhnhardtem zavraždili deset lidí; dvěma bombovým útokům na místa s větším množstvím tureckého a kurdského obyvatelstva v Kolíně nad Rýnem a loupežným přepadením, kterými si trio získávalo peníze na život v utajení. V závěru kapitoly je popsána poslední bankovní loupež v Eisenachu, po které byli Mundlos s Böhnhardtem objeveni, což vedlo k odhalení celé buňky *Nationalsozialistischer Untergrund* a jejich zločinů.

3.1 Beate Zschäpe, Uwe Mundlos a Uwe Böhnhardt

Všichni tři členové tria se narodili v 70. letech v Jeně, v dnešní spolkové zemi Durynsko. Nejstarší Uwe Mundlos se narodil v roce 1973, Beate o dva roky později a nejmladší člen tria Uwe Böhnhardt v roce 1977.⁶⁹ Ani jeden z nich neměl bezstarostné dětství. Nejstarší Mundlos se v dětství musel starat o svého staršího bratra, který byl po prodělané nemoci na invalidním vozíku. Přesto nikdy neměl problémy ve škole a na ostatní působil svědomitě a poměrně nenápadně. Vynikal především v přírodovědných předmětech, jeden čas i doučoval matematiku. Po dokončení základní školy se vyučil v oblasti elektronického zpracování dat ve firmě Carl Zeiss AG.⁷⁰ Ani Beate Zschäpe neměla lehké dětství. Když se narodila, studovala její matka na univerzitě v rumunské

---

⁶⁹ „Beschlussempfehlung und Bericht des 2. Untersuchungsausschusses nach Artikel 44 des Grundgesetzes“, Gemeinsames Dokumentations- und Informationssystem von Bundestag und Bundesrat, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/17/146/1714600.pdf> (staženo 6. 1. 2016), 75-6.

Bukurešti a ona tak vyrůstala především v péči prarodičů. Sama sebe později označovala za *Omakind*⁷¹ a s matkou si nevytvořila příliš vřelý vztah.⁷² Nejmladší člen tria Uwe Böhnhardt byl v dětství silně poznamenán smrtí svého staršího bratra, který zemřel v nedožitých 18ti letech. Tehdy 11letý Uwe byl událostí traumatizován a je možné, že právě tato událost byla rozhodujícím okamžikem vedoucím k jeho pozdější radikalizaci.⁷³

V dospívání se členové tria stejně jako mnozí jejich vrstevníci cítili nejistě. Všichni tři dospívali v době velkých politických změn v Německu i v celé Evropě. Uwe Mundlos se postupně začal odklánět od prozápadního a pacifistického pohledu na svět, jaký měl jeho otec a začal se ostře vymezovat proti režimu v NDR. Netajil se například tím, že nesouhlasí s přítomností ruských vojáků na německém území. Tyto jeho postoje se pro něj po sjednocení Německa staly vstupenkou na krajně pravicovou scénu. Uwe začal být fascinován idejemi nacismu, osobností Adolfa Hitlera a jeho vzestupem k moci a začal radikálně měnit svůj vzhled. Oholil si hlavu a začal nosit černé kalhoty, vysoké šněrovací boty, pásek se sponou s hákovým křížem a doplňky v barvách německé trikolory. Svým vzezřením začal stále více zapadat mezi členy německé pravicově extremistické scény.⁷⁴

Beate se na rozdíl od Mundlose zpočátku hlásila spíše k levicové mládeži, i když není jisté, jak moc se té době zajímala o politiku. Už během dospívání měla problémy s policií, kradla v obchodech a jezdila načerno. Stejně jako mnoho jejích dalších vrstevníků začala Beate trávit hodně času ve *Winzerclubu*, jenském mládežnickém klubu, jenž se později stal útočištěm krajně pravicové mládeže. *Winzerclub* byl také místem, kde se Beate na přelomu let 1991 a 1992 seznámila s Uwe Mundlosem a tato dvojice tvořila po dlouhá léta pár. Právě Mundlos byl nejspíše příčinou Beatiny radikalizace, jelikož podle jejích přátel nikdy předtím krajně pravicové názory nesdílela.

⁷⁰ Andrea Röpke a Andreas Speit, *Blut und Ehre* (Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2013), 63; Maik Baumgärtner a Marcus Böttcher, *Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe* (Berlin: Das Neue Berlin, 2012), 24.

⁷¹ *Omakind* znamená v překladu babiččino dítě (pozn. autorky).

⁷² Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 37-40; Röpke, Speit, „Blut und Ehre“, 66.

⁷³ „Bruder des NSU-Killers lag einst tot vor der Haustür“, ONLINE FOCUS, http://www.focus.de/politik/deutschland/nazi-terror/knackpunkt-in-uwe-boehnhardts-leben-bruder-des-nsu-killers-lag-einst-tot-vor-der-haustuer_aid_873065.html (staženo 17. 5. 2015).

⁷⁴ Röpke, Speit, „Blut und Ehre“, 64; „Rechtsterrorist Uwe Mundlos: Er war stinkend faul, aber klug“, Spiegel Online, <http://www.spiegel.de/panorama/uwe-mundlos-freunde-ueber-den-rechtsterroristen-des-nsu-a-865969.html> (staženo 3. 5. 2015).

Po boku Mundlose se ale Zschäpe stala plnohodnotnou členkou durynské pravicové scény.⁷⁵

V polovině 90. let se k dvojici přidal poslední člen buňky – Uwe Böhnhardt. Ten se už od puberty nijak netajil svými antisemitskými a proticizineckými názory a často se zdržoval ve společnosti podobně smýšlejících lidí. Ve škole se potýkal s problémy a musel dokonce opakovat jeden ročník základní školy. Často se stýkal se staršími studenty, chodil za školu a vykrádal auta. Po celé Jeně byl známý jako násilník a lidé se ho báli. Často měl problémy se zákonem. Byl několikrát souzen, například za ublížení na zdraví, vydírání a jízdu bez řidičského průkazu.⁷⁶ Těsně před zmizením tria v roce 1997 byl odsouzen za to, že pověsil na dálniční most nedaleko Jeny figurínu s židovskou hvězdou a nápisem „Pozor, bomba!“⁷⁷ a také za šíření nahrávek s krajně pravicovou hudbou.⁷⁸

Po seznámení v jenském klubu spolu začalo trio trávit většinu volného času. Účastnili se mnoha neonacistických demonstrací a koncertů pravicových kapel a snažili se narušit akce levicové mládeže. Rodiče všech tří aktérů se snažili svým dětem zabránit, aby se krajně pravicových akcí účastnili. Otec Uwe Mundlose vozil svého syna a Beate často na výlety pryč z Jeny, kdykoliv se v okolí konala nějaká pravicová akce a rodiče Uwe Böhnhardta svému synovi koupili auto a doufali, že odjede pryč z města a usadí se jinde. Nebyli ale příliš úspěšní.⁷⁹

Trio spojovaly kromě krajně pravicových názorů i podobné problémy – všichni tři měli potíže si najít v nově sjednoceném Německu práci. Trio se na chvíli rozdělilo, když nejstarší Mundlos odešel na vojnu. Během jeho nepřítomnosti vytvořila Beate pár s druhým z mužů – Böhnhardtem. Přátelství mezi třemi mladými lidmi tento fakt ustálo a od poloviny 90. let byli všichni tři členy *Kameradschaft Jena*⁸⁰ a *Anti-Antifa*

⁷⁵ „The Making of a Neo-Nazi Queen“, Newsweek, <http://www.newsweek.com/2013/11/08/making-neo-nazi-queen-243924.html> (staženo 2. 4. 2015); Baumgärtner, Böttcher, „Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe“, 26; Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 43, 53.

⁷⁶ „Beschlussempfehlung und Bericht des 2. Untersuchungsausschusses nach Artikel 44 des Grundgesetzes“, Gemeinsames Dokumentations- und Informationssystem von Bundestag und Bundesrat, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/17/146/1714600.pdf> (staženo 6. 1. 2016), 76-80.

⁷⁷ V originále „Vorsicht, Bombe!“ (vlastní překlad).

⁷⁸ „Unser Sohn“ Uwe Böhnhardt, der Terrorist“, Die Welt, <http://www.welt.de/politik/deutschland/article13783548/Unser-Sohn-Uwe-Boehnhardt-der-Terrorist.html> (staženo 17. 5. 2015); Röpke, Speit, „Blut und Ehre“, 68, 70; Baumgärtner, Böttcher, „Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe“, 53.

⁷⁹ Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 72.

⁸⁰ *Kameradschaft* znamená v doslovném překladu kamarádství či skupinu přátel.

*Ostthüringen*⁸¹. V těchto organizacích platili za tvrdé jádro a toužili se radikalizovat aktivněji než zbytek členů. V roce 1998 se jejich jména objevují ve zprávě Durynského zemského úřadu na ochranu ústavy (*Thüringer Landesamt für Verfassungsschutz*). Stojí v ní, že jsou sice aktivními členy pravicové scény, ale že se nejedná o osoby velkého významu.⁸²

3.2 Zmizení a počátek ilegality

Trio bylo naposledy viděno 26. ledna 1998. Toho dne dopoledne provedla policie domovní prohlídky v několika garážích spojených s triem. Hned za dveřmi jedné z garáží u bytu Uwe Böhnhardta objevili policisté obraz Rudolfa Heße a u něj rozpracovanou bombu. Do protokolu o prohlídce bylo zapsáno celkem 61 předmětů nalezených na místě.⁸³ Jednalo se o čtyři nedokončené a jednu funkční bombu, diskety s nacistickými materiály a součástky na výrobu bomb. Nalezen byl také černý batoh, ve kterém byl kromě cestovního pasu Uweho Mundlose uschován také seznam kontaktních informací na několik desítek členů neonacistické sítě ve spolkové zemi Durynsko a jejím okolí.⁸⁴ Tento seznam se později ukázal jako klíčový, ale v době svého nalezení byl pouze zapsán a odložen na stranu jako nedůležitý důkazní materiál. Na tomto seznamu figurovala jména lidí, se kterými trio později spolupracovalo a kteří mu pomáhali sehnat zbraně či poskytnout úkryt. Přehlédnutí důležitosti toho seznamu je považováno za jednu z klíčových chyb ve vyšetřování *Nationalsozialistischer Untergrund*.⁸⁵

Po prohlídce garáže bylo rozhodnuto, že trio musí být zadrženo. Byly nařízeny domovní prohlídky u všech členů a začalo usilovné pátrání. Všem třem se ale podařilo uniknout, protože policejní pátrání začalo kvůli průtahům s prohlídkami až kolem třetí hodiny odpoledne. Při domovní prohlídce u Beate Zschäpe byly nalezeny zbraně a na

---

⁸¹ *Anti-Antifa* by se dalo přeložit jako anti-antifašistické, pojem popisuje vymezení se proti antifašistickým skupinám.

⁸² „Uwe Mundlos – Radikalisierung eines NSU-Terroristen“, Netz-gegen-Nazis.de, <http://www.netz-gegen-nazis.de/artikel/uwe-mundlos-radikalisierung-eines-nsu-terroristen-9849> (staženo 3. 5. 2015).

⁸³ Kompletní seznam nalezených důkazů viz Christian Fuchs a John Goetz, *Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland* (Reinbek: Rowohlt, 2012), 21.

⁸⁴ O tomto dokumentu se mluví často jako o tzv. Garagenliste, viz Lukáš Novotný, recenze knihy Blut und Ehre, Andrea Röpke a Andreas Speit, *Rexter - časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu* 13, č. 1 (jaro 2015): 160.

⁸⁵ „Das Wer-ist-Wer des Terrorismus“, Frankfurter Allgemeine, http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/rechtsextremismus/fehler-bei-der-nsu-fahndung-das-wer-ist-wer-des-terrorismus-12101747.html?printPagedArticle=true#pageIndex_2 (staženo 14. 11. 2015).

stěně jejího pokoje visely plakáty s hákovým křížem a říšskou vlajkou. Pod její postelí byla nalezena kopie vlastnoručně vyrobené rasisticky a antisemitsky laděné verze známé hry Monopoly – Pogromy. U Uwe Mundlose v bytě policie nenalezla nic závadného, pouze skici s neonacistickými symboly a dopisy psané zadrženým neonacistům ukazovaly na jeho spojitost s krajně pravicovou scénou. V bytě rodičů Uwe Böhnhardta pak byla nalezena roura pro výrobu bomby podobná té objevené v garáži. Důkazy nalezené v bytech tria jasně spojily jeho členy s atrapami bomb nalezenými v předchozích letech v Jeně a okolí.⁸⁶

3.3 Život v ilegalitě

Po útěku z Jeny zamířilo trio do saského Chemnitzu, kde si s pomocí členů krajně pravicové scény a hnutí *Blood and Honour*⁸⁷ našli první úkryt. Zhruba šest měsíců žili členové tria v bytě jednoho z členů místní krajně pravicové scény Maxe-Floriana B. v Limbacher Strasse. Volný čas trávili hraním počítačových her a vytvářením dalších kopií antisemitské hry Pogromy a ven vycházeli pouze po setmění.⁸⁸ Po zhruba půl roce se trio odstěhovalo, ještě předtím si ale Mundlos nechal vystavit falešný průkaz totožnosti na jméno Maxe-Floriana.⁸⁹ Po odchodu z Limbacher Strasse žilo trio ještě několik měsíců u dalšího člena scény, než si v dubnu 1999 našli vlastní byt ve Wolgograder Allee.⁹⁰

Protože si Zschäpe, Mundlos a Böhnhardt při útěku z rodné Jeny neměli čas zajistit dostatek finančních prostředků, museli rychle vymyslet, jak nějaké peníze získat. Nemohli legálně pracovat, protože na ně byl vydán zatykač. Trio si tedy začalo vydělávat prodejem hry Pogromy a peníze k nim proudily i z pravicové scény, která na jejich podporu pořádala koncerty. Mundlos s Böhnhardtem poté začali získávat peníze loupežnými přepadeními. Trio se neustále ideologicky vyvíjelo a radikalizovalo. Díky penězům získaným při četných přepadeních si přes známé obstarali svou první střelnou

---

⁸⁶ Baumgärtner, Böttcher, „Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe“, 62-67; Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 15-26.

⁸⁷ Hnutí *Blood and Honour* (v češtině: Krev a čest) vzniklo v roce 1987 ve Velké Británii a jedná se o neonacistické hnutí. Viz „Blood and Honour“, The official website of the Blood and Honour movement, <http://www.bloodandhonourworldwide.co.uk/> (staženo 4. 3. 2016).

⁸⁸ Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 35, 114.

⁸⁹ Ibid., 128.

⁹⁰ „Dokumentation. Die Aussage der Beate Zschäpe.“, Die Welt, <http://www.welt.de/politik/deutschland/article149803799/Dokumentation-Die-Aussage-der-Beate-Zschaep.html> (staženo 14. 3. 2016).

zbraň, typ pistole 83 od České zbrojovky. Tato zbraň byla použita při devíti vraždách, o kterých bude řeč v následující podkapitole.⁹¹

Trio se roku 2000 přestěhovalo do Zwickau,⁹² kde strávilo následujících deset let. Jedním z důvodů pro přestěhování bylo to, že už příliš mnoho lidí vědělo, že se ukrývají někde v Chemnitzu a jejich úkryt tak přestal být bezpečný.⁹³ Böhnhardt si stejně jako Mundlos pořídil falešnou identitu, od roku 2001 se vydával za Holgera G., jednoho z členů *Kameradschaft Jena*. Beate používala během doby v utajení několik různých identit, některé vypůjčené od známých a některé vytvořené na základě ukradených osobních dokladů.⁹⁴ Oba muži udržovali po celou dobu svého ukrývání kontakt jak s Holgerem G., tak Maxem-Florianem B., čímž se ujišťovali, že jejich falešné identity jsou stále bezpečné a že nedošlo ke změnám v životě mužů. Holger G. byl dokonce s triem na dovolené na ostrově Usedom v Baltském moři.⁹⁵ Trio žilo v Polenzstrasse v Chemnitzu jako tři obyčejní mladí lidé. Beate se často bavila se sousedkami, Mundlos a Böhnhardt byli často viděni, jak jezdí na kole na výlety po okolí. Beate chovala kočky, vařila, pekla a starala se o své dva spolubydlící. Přišla i do kontaktu s policií, nikdy se však vyšetřování netýkalo jí ani jejích druhů, ona v něm figurovala pouze jako svědek.⁹⁶

V září roku 2003 bylo oficiálně ukončeno soudní stíhání Zschäpe a Mundlose, protože jejich obvinění z přípravy bomb byla po pěti letech promlčena. Pouze Böhnhardt byl stále hledaný za předchozí delikty, ty byly promlčeny až v roce 2007. Po uplynutí této doby se tak mohlo trio vrátit ke svému normálnímu životu. Přesto tak žádný z nich neudělal.⁹⁷

Trio si dávalo velký pozor na to, aby nebylo odhaleno a jeho členové využívali falešných identit i při cestách na dovolenou po Německu. Je doloženo, že si minimálně čtyřikrát vyjeli na ostrov Fehmarn a dovolenou trávili i na dalších severoněmeckých ostrovech. Většinou trávili dovolené v kempech v obytném autě. Jednalo se o podobný typ, který byl využíván i při jejich zločinech. Nedrželi se odděleně od ostatních

---

⁹¹ Baumgärtner, Böttcher, „Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe“, 77-80; Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 135-7.

⁹² V češtině používán název Cvikov.

⁹³ Röpke, Speit, „Blut und Ehre“, 79.

⁹⁴ Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland., 144.

⁹⁵ Ibid., 150.

⁹⁶ Ibid., 173, 193-6.

⁹⁷ Baumgärtner, Böttcher, „Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe“, 130.

a z výpovědí lidí, kteří je na dovolené potkali, vyplývá, že se chovali přátelsky. Podle výpovědí známých byla Beate hlavou rodiny a starala se o peníze.⁹⁸

3.4 Vražedná série a vražda Michéle Kiesewetter

Teroristické skupině *Nationalsozialistischer Untergrund* je připisována odpovědnost za sérii vražd, ke kterým došlo v Německu mezi lety 2000 a 2007. Oběťmi se stalo několik mužů řeckého a tureckého původu a mladá policistka. Vražedná série byla v tisku v průběhu vyšetřování označována za *Döner-Morde*,⁹⁹ což odkazovalo na karikaturu tureckého a řeckého obyvatelstva živícího se prodejem kebabů a dalšího občerstvení. Toto označení bylo vnímáno jako rasistické, klišovité a bagatelizující a setkala se s kritikou veřejnosti. Policie si dlouho tyto vraždy nespojila dohromady, přestože byla při všech použita stejná zbraň. Vraždy nebyly spojeny ani s loupežnými přepadeními, která probíhala ve stejné době. To mohlo být ale způsobeno i tím, že zatímco vraždy se odehrávaly především v bývalém západním Německu, přepadení se soustředila na oblast nových spolkových zemí. Vzhledem k organizaci policie na zemské úrovni tak bylo složité si předávat rychlé a kompletní informace a všimnout si spojení mezi těmito dvěma sériemi zločinů. Dalším problémem byla nedostatečná spolupráce mezi spolkovým a zemským Úřadem na ochranu ústavy (*Bundes- a Landesamt für Verfassungsschutz*) a vyšetřovacími úřady v jednotlivých spolkových zemích.¹⁰⁰ Následující část práce je pokusem o shrnutí toho, kdo byly oběti zločinů a co je spojovalo.

První obětí tria se stal v září roku 2000 39letý Enver Şimşek pocházející z centrální Anatolie v Turecku. Şimşek byl zastřelen několika ranami z pistole kolem poledne, když stál u stánku s květinami. Zraněný muž byl převezen do nemocnice v Norimberku, kde o dva dny později svým zraněním podlehl.¹⁰¹

Druhou obětí se stal majitel krejčovství Abdurrahim Özüdoğru, který žil v Německu už od 70. let. Byl zastřelen dvěma ranami z pistole v polovině června 2001

---

⁹⁸ Baumgärtner, Böttcher, „Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründ“, 177, 183-4, 191; Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 201-4.

⁹⁹ V překladu: dönerové vraždy (viz Lukáš Novotný, recenze knihy *Blut und Ehre*, Andrea Röpke, Andrea Speit, *Rexter - časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu* 13, č. 1 (jaro 2015): 158.

¹⁰⁰ Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 103.

¹⁰¹ Baumgärtner, Böttcher, „Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe“, 100-103; „Beschlussempfehlung und Bericht des 2. Untersuchungsausschusses nach Artikel 44 des

v Norimberku.¹⁰² Vražedná série pokračovala toho roku ještě dalšími dvěma vraždami. O měsíc a půl později byl v Hamburku zavražděn Süleyman Taşköprü, 31letý majitel obchodu se zeleninou. Taşköprü žil v Německu přes dvacet let a společně se svou rodinou vedl zelinářství. Byl zastřelen kolem jedenácté hodiny dopoledne, když jeho otec odešel dokoupit zásoby.¹⁰³ O měsíc později byl zastřelen 38letý Habil Kılıç, majitel obchodu s potravinami, který žil tou dobou v Německu už přes 10 let.¹⁰⁴

Po vraždě Habila Kiliçe se trio na pár let odmlčelo. Až do roku 2004 nespáchali Mundlos a Bönnhardt žádnou další vraždu. Až v únoru roku 2004 byl ve večerních hodinách třemi ranami z pistole zastřelen mladý zaměstnanec stánku s občerstvením Mehmet Turgut. Podle dostupných informací se Turgut na území Německa zdržoval nelegálně, poté co několikrát od roku 1994 neúspěšně žádal o azyl.¹⁰⁵ V červnu 2005 byl ve svém bistru s tureckými specialitami v Norimberku nalezen mrtvý 50letý İsmail Yaşar. Muž byl zastřelen pěti ranami z pistole. Svědci později vypověděli, že viděli v okolí dva podivně se chovající muže s jízdními koly.¹⁰⁶

Jen o šest dní později byl ve svém zámečnictví v Mnichově zastřelen Theodoros Boulgarides, který se tak stal jedinou obětí tria řeckého původu.¹⁰⁷ V dubnu následujícího roku došlo k další vraždě – obětí se tentokrát stal Mehmet Kubaşık, který přišel do Německa s rodinou začátkem 90. let.¹⁰⁸ Hned dva dny poté následovala poslední vražda spojená s řáděním NSU řazená do *Döner-Morde* – obětí se stal majitel internetové kavárny Halit Yozgat, který byl zavražděn zatímco bylo v jeho kavárně několik lidí. Nikdo si však pachatele nevšiml a Yozgat byl nalezen až zákazníkem, který chtěl při odchodu platit a našel Yozgata zhrouceného za pultem.¹⁰⁹

Grundgesetzes“, Gemeinsames Dokumentations- und Informationssystem von Bundestag und Bundesrat, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/17/146/1714600.pdf> (staženo 6. 1. 2016), 71.

¹⁰² Röpke, Speit, „Blut und Ehre“, 82.

¹⁰³ Ibid., 81.

¹⁰⁴ Baumgärtner, Böttcher, „Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe“, 124.

¹⁰⁵ Baumgärtner, Böttcher, „Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe“, 133; Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 163.

¹⁰⁶ „Gute Zeugen, träge Ermittler“, Zeit ONLINE, <http://www.zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2013-09/nsu-prozess-ismail-yasar> (staženo 14. 2. 2016).

¹⁰⁷ „Beschlussempfehlung und Bericht des 2. Untersuchungsausschusses nach Artikel 44 des Grundgesetzes“, Gemeinsames Dokumentations- und Informationssystem von Bundestag und Bundesrat, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/17/146/1714600.pdf> (staženo 6. 1. 2016), 71.

¹⁰⁸ „NSU-Prozess zu Dortmunder Mord: Alle Träume sind zerbrochen“, Spiegel Online, <http://www.spiegel.de/panorama/justiz/nsu-prozess-verhandelt-mord-an-mehmet-kubasik-a-931954.html> (staženo 16. 2. 2016).

¹⁰⁹ Baumgärtner, Böttcher, „Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe“, 154-8.

Během vražedné série *Nationalsozialistischer Untergrund* bylo v průběhu sedmi let zavražděno 9 mužů, jeden řeckého a osm tureckého původu. Všichni muži byli buď drobnými podnikateli, nebo pro drobné podnikatele pracovali. Byli zavražděni ve velkých německých městech – v Norimberku, Mnichově, Rostocku a Hamburku. K vraždám byla použita stále stejná zbraň – pistole vzor 83 od České zbrojovky. Tato zbraň byla po smrti Mundlose a Böhnhardta nalezena v jejich bytě. Vraždy byly v tisku nejprve spojovány s kriminální činností samotných obětí. Muži byli viněni z toho, že byli napojeni na síť tureckých obchodníků s drogami nebo že se stali obětí „anatolských zabijáků“. Dlouho nepadlo podezření, že by se mohlo jednat o pravicově motivované činy. Část vyšetřovatelů sice přišla s možností, že by pachatelem mohl být muž německé národnosti s nepřátelským postojem k jihoevropským přistěhovalcům a vztahem k pravicové scéně, ale tomuto názoru nebylo věnováno mnoho pozornosti.¹¹⁰

Poslední známou obětí tria se stala mladá policistka Michéle Kiesewetter, kterou Mundlos s Böhnhardtem smrtelně postřelili koncem dubna roku 2007. Smrt mladé policistky zůstává dodnes neobjasněna, protože není jasné, jaký byl motiv k této vraždě. Jako jedna z možností je zmiňována nenávist k policii a státu jako institucím. Podle výpovědi Zschäpe ale zaútočili muži na policisty jen za účelem získání zbraní.¹¹¹ Proč se obětí stala právě Kiesewetter není jasné. Jediné, co jí spojuje s triem, je místo narození – narodila se v obci Oberweißbach v Durynsku, která se nachází asi hodinu jízdy autem od Jeny. Kiesewetter byla zastřelena za bílého dne během rutinní hlídky na Theresienwiese v jihoněmeckém Heilbronnu, její kolega byl při útoku těžce zraněn. Svědci viděli v okolí místa činu v době vraždy dva muže na horských kolech a o vině Mundlose a Böhnhardta vypovídá také nález zbraní patřících Michéle a jejímu kolegovi a stopy krve mladé policistky. Obojí našla policie po odhalení buňky v bytě tria ve Zwickau.¹¹² Přesto je vražda Michéle Kiesewetter dodnes předmětem mnoha sporů.¹¹³

---

¹¹⁰ Britta Schellenberg, *Rassismus, extrem rechte Morde und Terrorismus in Deutschland am Beispiel der Mordseries „Nationalsozialistischen Untergrunds“ (NSU)*, Projekt GEGEN RECHTSEXTREMISMUS, Expertisen für Demokratie 3/2014 (Berlin: Forum Berlin, Friedrich-Ebert-Stiftung, 2014), 3, 8, <http://library.fes.de/pdf-files/dialog/10959.pdf> (staženo 12. 1. 2016).

¹¹¹ „Konstruiert und lebensfremd“, *Zeit Online*, <http://www.zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2015-11/beate-zschaepe-nsu-prozess-aussage-live> (staženo 17. 2. 2016).

¹¹² Baumgärtner, Böttcher, „Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe“, 170-6, 197-9; „Einzig verwertbare Aussage“ Zschäpe nennt Motiv für Mord an Polizistin Kiesewetter“, *T-Online*, http://www.t-online.de/nachrichten/panorama/justiz/id_76360290/beate-zschaepe-nennt-motiv-fuer-den-mord-an-michele-kiesewetter.html (staženo 23. 2. 2016).

3.5 Bombové útoky spojené s NSU

Jak už bylo zmíněno v úvodu, trio má na svědomí i minimálně dva bombové útoky. Jejich fascinace výbušninami začala už v polovině 90. let, kdy po Jeně umístili několik atrap bomb. Ty se našly na fotbalovém stadionu, před divadlem i na hřbitově.¹¹⁴ S těmito atrapami bylo trio spojeno na základě domovních prohlídek v roce 1998, při kterých byly nalezeny suroviny používané při výrobě bomb (roury, modelína apod.).¹¹⁵ Uwe Böhnhardt byl také na základě otisků prstů spojen s pověšením loutky s Davidovou hvězdou a nápisem „Pozor, bomba!“ na dálniční most. Za tento čin byl krátce před svým zmizením odsouzen ke dvěma letům a třem měsícům odnětí svobody, ale k trestu nikdy nenastoupil.¹¹⁶

Po odhalení tria v roce 2011 bylo zjištěno, že má na svědomí výbuch v kolínském obchodě v Probsteigasse v lednu 2001, při kterém byla zraněna dcera majitele obchodu – 19letá dívka německo-iránského původu.¹¹⁷ Bomba byla ukryta v krabici, kterou do obchodu přinesl jeden ze zákazníků ve dnech před výbuchem, a která byla naplněna zhruba kilogramem střelného prachu.¹¹⁸ K tomuto útoku se trio přiznalo ve svém manifestu,¹¹⁹ který Beate rozeslala před svým zadržením v roce 2011.¹²⁰

Druhý bombový útok se odehrál v červnu roku 2004 v Keupstraße v kolínském Müllheimu, v oblasti s mnoha tureckými obchody.¹²¹ Na místě vybuchla bomba

¹¹³ „Seite 2: Die Theorie vom Zufallsopfer“, Stuttgarter Nachrichten, <http://www.stuttgarter-nachrichten.de/inhalt.abschlussbericht-zum-nsu-untersuchungsausschuss-der-mordfall-mich-le-kiesewetter-page1.9ac46475-08b0-47b2-a929-645fc2fe390a.html> (staženo 23. 2. 2016).

¹¹⁴ „Beschlussempfehlung und Bericht des 2. Untersuchungsausschusses nach Artikel 44 des Grundgesetzes“, Gemeinsames Dokumentations- und Informationssystem von Bundestag und Bundesrat, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/17/146/1714600.pdf> (staženo 6. 1. 2016), 117-119.

¹¹⁵ Baumgärtner, Böttcher, „Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe“, 62.

¹¹⁶ Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 97; Baumgärtner, Böttcher, „Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe“, 46.

¹¹⁷ „NSU-Anschlag in Köln: Der unbekanntes Korbträger“, Spiegel Online, <http://www.spiegel.de/panorama/justiz/nsu-prozess-zum-anschlag-in-probsteigasse-koeln-die-schwere-der-verletzungen-a-977694.html> (staženo 23. 2. 2016).

¹¹⁸ „Weiterer Anschlag in Köln neu untersucht“, Kölner Stadt-Anzeiger, <http://www.ksta.de/terrorgruppe-nsu-weiterer-anschlag-in-koeln-neu-untersucht-11946602> (staženo 30. 12. 2015).

¹¹⁹ „Der schmerzhafteste Schrecken des NSU-Videos – Das Medienlog vom Mittwoch, 19. November 2014“, Das NSU-Prozess Blog, Zeit Online, <http://blog.zeit.de/nsu-prozess-blog/2014/11/19/medienlog-nsu-bekennervideo-zschaepe-boehnhardt/> (staženo 3. 2. 2016); „Transkript des NSU-Bekennervideos“, NSU-Watch, <https://www.nsu-watch.info/material/transkript-des-nsu-bekennervideos/> (staženo 3. 2. 2016).

¹²⁰ Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 141-2.

¹²¹ „Jahrelang im Verdacht“, Das NSU-Prozess Blog, Zeit Online, <http://blog.zeit.de/nsu-prozess-blog/2015/01/20/jahrelang-im-verdacht/> (staženo 4. 2. 2016).

naplněná pěti kilogramy střelného prachu a hřebíky umístěná na nosiči jízdního kola odstaveného před kadeřnickým salónek. Při výbuchu bylo zraněno přes dvacet lidí a byly zničeny okolní obchody.¹²² Výbuch v Keupstrasse zasáhl místní dvakrát – jednou při samotném výbuchu a podruhé v následujících měsících, kdy byla Keupstrasse a její okolí považovány za nebezpečnou oblast a tak se jí lidé vyhýbali, což mělo dopad na místní prodejce.¹²³ Stejně jako v případě vražd spáchaných NSU nepadlo při vyšetřování útoku podezření ani na krajně pravicovou scénu ani na teroristický útok. Policie předpokládala, že se jednalo o vyřizování účtů mezi tureckými a kurdeckými obyvateli této kolínské čtvrti. A to i přes fakt, že se na videokamerách umístěných před redakcí německé hudební stanice VIVA v bezprostřední blízkosti místa výbuchu objevili před výbuchem dva muži, které dokonce jedna ze svědkyň z okolí vraždy v Norimberku označila za podobné pachatelům, které viděla utíkat z místa činu. Záběry z Keupstrasse se pak také objevují v manifestu tria.¹²⁴

3.6 Loupežná přepadení spojená s NSU

Jak už bylo zmíněno v předchozí části práce, trio muselo po svém přesunu do ilegality vymyslet způsob, jak získat finanční prostředky. Především na začátku bylo podporováno členy krajně pravicové scény, pro jejich potřebu se vybíraly peníze na extremistických koncertech a demonstracích. Nedlouho po svém zmizení si ale Mundlos a Böhnhardt našli jiný způsob výdělků. Dvojici pachatelů je přisuzováno nejméně 15 přepadení. Všechna přepadení, až na výjimku v roce 2006, probíhala stejně. Zatímco jeden z mužů držel zákazníky i zaměstnance v šachu pomocí střelné zbraně, druhý ukradl peníze. Podle několika svědků použili pachatelé k útěku z místa činu stejně jako v případě vražd jízdní kola.¹²⁵

---

¹²² „Jahrelang im Verdacht“, Das NSU-Prozess Blog, Zeit Online, <http://blog.zeit.de/nsu-prozess-blog/2015/01/20/jahrelang-im-verdacht/> (staženo 4. 2. 2016); „Beschlussempfehlung und Bericht des 2. Untersuchungsausschusses nach Artikel 44 des Grundgesetzes“, Gemeinsames Dokumentations- und Informationssystem von Bundestag und Bundesrat, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/17/146/1714600.pdf> (staženo 6. 1. 2016), 71.

¹²³ Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 166-7.

¹²⁴ Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 169; „Die Nagelbombe und der fatale Irrtum der Ermittler“, Westdeutscher Rundfunk, http://www1.wdr.de/themen/archiv/sp_amrechtenrand/terrorvonrechts/keupstrassekoeln100.html (staženo 13. 1. 2016).

¹²⁵ „Dann knalle ich dich ab!“, Das NSU-Prozess Blog, Zeit Online, <http://blog.zeit.de/nsu-prozess-blog/2016/02/17/dann-knalle-ich-dich-ab/> (staženo 5. 2. 2016).

K prvnímu přepadení došlo ve městě Chemnitz. Dvojice přepadla supermarket Edeka, odkud si odnesla zhruba 30 000 DEM. O rok později přepadlo duo pobočku pošty v Barbarossastrasse. Během tohoto brutálního přepadení, při kterém ohrožovali pracovníci pošty zbraní a opakovaně jí vyhrožovali smrtí, se jim podařilo získat zhruba 5 800 DEM. Jen o tři týdny později došlo k dalšímu přepadení pošty, necelé tři kilometry od místa, kde udeřili dříve. Tentokrát si duo odneslo už téměř 63 000 DEM. Cílem jejich útoku se stalo město Chemnitz i v následujícím roce, poté se přesunuli do Zwickau.¹²⁶

Některá z jejich přepadení skončila neúspěchem, jako například loupež v Chemnitzu v roce 2003, ze které si odnesli pouhých 435 euro nebo ta v roce 2005, kdy se o přepadení sice pokusili, ale nepodařilo se jim jej dokončit. Také přepadení v Sasku v říjnu 2006 skončilo neúspěchem. O loupež se tehdy pokusil pouze jeden z mužů, podle obžaloby a svědků se jednalo s největší pravděpodobností o Böhnhardta. Jednalo se o mimořádně brutální útok, při kterém útočník ztratil nervy a postřelil jednoho z pracovníků banky.¹²⁷

Nejspíše v reakci na tento incident se pro příští přepadení přesunuli do oblasti severního Německa. Z bankovní loupeže ve městě Stralsund si v roce 2007 odnesli rekordní sumu – podařilo se jim získat téměř 170 000 euro.¹²⁸

3.7 Odhalení buňky

Jak už bylo zmíněno v úvodu této práce, krajně pravicová teroristická buňka tvořená Mundlosem, Böhnhardtem a Zschäpe byla odhalena v listopadu 2011 po nepodařeném úniku z místa bankovní loupeže. Dne 4. listopadu 2011 se Mundlos a Böhnhardt rozhodli přepadnout pobočku Sparkasse v Eisenachu v západním Durynsku. Kolem desáté hodiny ráno vtrhla dvojice do banky, zranila ředitele pobočky a v červené igelitové tašce si z banky odnesla 71 920 euro. Stejně jako v předchozích případech se Mundlos s Böhnhardtem po opuštění banky vydali na svých kolech

---

¹²⁶ „Beschlussempfehlung und Bericht des 2. Untersuchungsausschusses nach Artikel 44 des Grundgesetzes“, Gemeinsames Dokumentations- und Informationssystem von Bundestag und Bundesrat, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/17/146/1714600.pdf> (staženo 6. 1. 2016), 71.

¹²⁷ „Dann knalle ich dich ab!“, Das NSU-Prozess Blog, Zeit Online, <http://blog.zeit.de/nsu-prozess-blog/2016/02/17/dann-knalle-ich-dich-ab/> (staženo 5. 2. 2016).

¹²⁸ „Beschlussempfehlung und Bericht des 2. Untersuchungsausschusses nach Artikel 44 des Grundgesetzes“, Gemeinsames Dokumentations- und Informationssystem von Bundestag und Bundesrat, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/17/146/1714600.pdf> (staženo 6. 1. 2016), 73.

směrem k místu, kde měli zaparkované obytné auto. Poté co do něj nasedli, odjeli do nedaleké rezidenční čtvrti Wartburgblick, kde chtěli počkat, až skončí policejní pátrání po pachatelích loupeže, aby se mohli vrátit do Zwickau. Při jejich útěku z místa činu je ale zahlédl starší muž, který podal policii klíčové svědectví. Řekl jim, že muži nasedli do karavanu s poznávací značkou začínající na V. Díky tomuto tipu se policii podařilo karavan objevit a obklíčit. Když mužům čekajícím uvnitř obytného auta došlo, že byli objeveni, rozhodli se pro sebevraždu. Z karavanu bylo slyšet několik výstřelů – jeden mířil ven na policisty a dva se ozvaly uvnitř karavanu. V rámci pozdějšího vyšetřování bylo zjištěno, že Mundlos nejprve zabil Böhnhardta a následně spáchal sebevraždu. Předtím se ještě pokusil zapálit karavan, aby zničil klíčové důkazy o činech buňky.¹²⁹ Poté, co policisté otevřeli hořící karavan, objevili arzenál zbraní – mezi nimi i pistoli vzor 83 od České zbrojovky, která byla použita při vraždách, které trio spáchalo.¹³⁰

Beate Zschäpe byla v době smrti svých dvou kompliců doma ve Frühlingsstrasse ve Zwickau, kde trio společně žilo od roku 2008. Když se dozvěděla o tom, co se stalo, bylo jí jasné, že musí rychle jednat. Klíčové bylo zničit co nejvíce důkazů. Polila tedy celý byt benzínem a zapálila ho.¹³¹ Poté urychleně opustila společný domov, ze kterého zachránila pouze své kočky a nahrávky s manifestem NSU, které chtěla rozeslat.¹³² Pak se vydala na několikadenní cestu vlakem přes Německo – byla v Chemnitzu, Lipsku, Eisenachu i Brémách, až nakonec skončila zpátky ve Zwickau. Během své cesty uvědomila rodiče obou svých přátel o jejich smrti a také se jí povedlo rozeslat nahrávky s manifestem tria do několika organizací a redakcí novin.¹³³ Když se vrátila do Zwickau, byla vyčerpaná a 8. listopadu 2011 se rozhodla přihlásit se na policii.¹³⁴

---

¹²⁹ „Beschlussempfehlung und Bericht des 2. Untersuchungsausschusses nach Artikel 44 des Grundgesetzes“, Gemeinsames Dokumentations- und Informationssystem von Bundestag und Bundesrat, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/17/146/1714600.pdf> (staženo 6. 1. 2016), 72-73.

; Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 237-9.

¹³⁰ Röpke, Speit, „Blut und Ehre“, 9; „Der NSU und der Kinderschuh“, Das NSU-Prozess Blog, Zeit Online, <http://blog.zeit.de/nsu-prozess-blog/2016/03/08/ein-blutbad-voller-beweise/#more-11031> (staženo 4. 2. 2016).

¹³¹ „NSU-Prozess: Zschäpes große Unschuldsshow“, Das NSU-Prozess Blog, Zeit Online, <http://www.zeit.de/politik/ausland/2015-12/beate-schaepe-aussage-bewertung/seite-2> (staženo 5. 2. 2016); „NSU-Prozess: Zschäpes Anwälte hoffen auf knarrende Treppen“, Das NSU-Prozess Blog, Zeit Online, <http://www.zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2013-06/nsu-prozess-zschaepe-handwerker> (staženo 14. 2. 2016).

¹³² Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 240-1.

¹³³ Ibid., 245-8. Seznam organizací, kam byl manifest rozeslán lze nalézt tamtéž na str. 248

¹³⁴ Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 259; Röpke, Speit, „Blut und Ehre“, 92.

Policisté po ní už v té době pátrali v souvislosti se smrtí jejích dvou spolubydlících a požárem v bytě ve Frühlingsstrasse.¹³⁵

---

¹³⁵„Gesuchte Frau: Beate Zschäpe stellt sich den Behörden“, Focus Online, http://www.focus.de/panorama/vermischtes/gesuchte-frau-beate-zschaepe-stellt-sich-den-behoerden_aid_682436.html (staženo 16. 2. 2016).

4. Faktory vedoucí k radikalizaci mládeže v nových spolkových zemích – srovnání s případem NSU

Následující kapitola je komparací obecných faktorů vedoucích k popularizaci pravicového extremismu respektive radikalizaci mládeže v nových spolkových zemích v 90. letech s konkrétním případem teroristické buňky *Nationalsozialistischer Untergrund*, které se bakalářská práce hlouběji věnuje. Nejprve jsou obecně představeny faktory vedoucí k radikalizaci a ty jsou potom porovnány s informacemi, které máme k dispozici o *Nationalsozialistischer Untergrund* a jeho členech.

Otázce radikalizace východoněmecké mládeže se věnuje ve svých člancích několik autorů. Podle Imme Scholz lze za faktory vedoucí k rozvoji pravicového extremismu v nových spolkových zemích označit především individualizaci, která je nedílnou součástí procesu modernizace společnosti, nezaměstnanost a také rostoucí pocity bezmoci, nejistoty a ztráta životních cílů. Tyto problémy byly podle Scholz spojeny s koncem kontroly veškerého dění ze strany východoněmeckého režimu. Tato kontrola pořádku ze strany režimu totiž poskytovala hospodářské jistoty, které po jeho pádu zmizely. Právě ztráta jistot v nových spolkových zemích je považována za důvod, proč východoněmecká mládež tíhla k myšlence pravicového extremismu.¹³⁶

Wolfgang Edelstein je podobného názoru a tvrdí, že jedním z hlavních faktorů vedoucích k radikalizaci východoněmecké mládeže v 90. letech byla nezaměstnanost nejen jich samých, ale i jejich rodičů. Uvádí také, že rozsáhlá nezaměstnanost v generaci rodičů mladých lidí vyrůstajících na přelomu 80. a 90. let, především těch patřících k dřívějším elitám, vedla k pocitům ponížení.¹³⁷

Německý politolog zabývající se dlouhodobě problémy krajní pravice Gideon Botsch poukazuje ve svém článku na další z faktorů, který je v souvislosti s radikalizací mládeže často zmiňován. Tím je nenávist k bývalému východoněmeckému režimu a levici obecně. Po masivní mobilizaci, ke které došlo po sjednocení Německa, se krajně pravicová scéna obrátila proti všemu, co bylo spojeno s padlým režimem a jeho

---

¹³⁶ Imme Scholz, „Taking Root Where the Soil Is Fertile: The Case of the Former GDR“, *The Ecumenical Review* 44, č. 2 (duben 1992): 259, <http://ebsohost.com> (staženo 11. 2. 2016).

¹³⁷ Wolfgang Edelstein, „A culture of threat: Right-wing extremism and negative identity formation in German youth“, *New Directions for Youth Development* 98, č. 2 (léto 2003): 88, <http://ebsohost.com> (staženo 15. 2. 2016).

ideologií. Cílem útoků členů pravicové scény se staly mládežnické kluby, diskotéky, kulturní akce a častým terčem byly také sovětské válečné pomníky.¹³⁸ Levice byla prvním nepřítelem východoněmecké krajní pravice ve sjednoceném Německu. Až později začala pravice útočit na cizince.¹³⁹

Richard Stöss zmiňuje několik problémů jako faktory vedoucí k radikalizaci a příklonu k pravicovému extremismu v nových spolkových zemích. Společným znakem těchto problémů je ztráta tradičních hodnot a jistot a neschopnost využít starých zkušeností a postupů v nově vzniklém sjednoceném Německu, které prošlo mnoha změnami od globalizace přes technologickou modernizaci až k demokratizaci.¹⁴⁰

Také Wolfgang Edelstein zmiňuje ztrátu hodnot a jistot jako faktor vedoucí k radikalizaci mládeže v nových spolkových zemích a přirovnává situaci ke konci 19. století, kdy Émile Durkheim přišel s konceptem tzv. anomie.¹⁴¹ Tento koncept popisoval společenské a morální důsledky rozpadu tradiční společnosti a jejích hodnot, pravidel a společenských uskupení.¹⁴² Tento pojem se dá podle Edelsteina uplatnit i na změny, kterými prošlo východní Německo po sjednocení a které vedly u některých jedinců k protispolečenské rebelii a příklonu ke krajní pravici. Změna v regionu doprovázená posunem od centrálně plánovaného hospodářství ke globálnímu kapitalismu vedla k destabilizaci života jednotlivců, rozpadu jejich plánů na budoucnost a také ke ztrátě víry v nový společenský pořádek, jeho instituce a představitele.¹⁴³

Z předložených skutečností vyplývají tři hlavní faktory, které budou využity k porovnání obecného s konkrétním. Těmito hlavními faktory jsou (1) nezaměstnanost, (2) snaha vyhranit se proti bývalému východoněmeckému režimu a s ním spojené levici a zároveň novému režimu a cizincům a (3) ztráta hodnot a s tím spojená ztráta víry v budoucnost a autority. Každý z faktorů bude nejprve blíže představen a následně je podle informací dostupných v literatuře posouzeno, zda vznik teroristické buňky

---

¹³⁸ Gideon Botsch, "From Skinhead-Subculture to Radical Right Movement: The development of a National Opposition in Germany", *Contemporary European History* 21, č. 4 (2012): 569 - 570, <http://ebscohost.com> (staženo 24. 1. 2016).

¹³⁹ *Ibid.*, 570.

¹⁴⁰ Stöss, „Rechtsextremismus im vereinten Deutschland“, 68.

¹⁴¹ Více o konceptu anomie viz Jan Keller, *Dějiny klasické sociologie* (Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2007), 207-224.

¹⁴² Edelstein, „A culture of threat: Right-wing extremism and negative identity formation in German youth“, 86.

¹⁴³ *Ibid.*, 88.

Nationalsozialistischer Untergrund těmto faktorům odpovídá a zda je lze v tomto konkrétním případě považovat za důvody příklonu členů skupiny ke krajní pravici.

4.1 Nezaměstnanost

Po znovusjednocení Německa se nové spolkové země potýkaly s ekonomickými problémy spojenými s přechodem od centrálně plánovaného na tržní hospodářství a musely se také snažit vyrovnat se starým spolkovým zemím, které prošly od konce druhé světové války významným hospodářským rozvojem. S tímto obdobím přeměn je spojená vysoká nezaměstnanost, která se v nových spolkových zemích udržela až do současnosti. Zatímco ve starých spolkových zemích klesla nezaměstnanost díky konjunktře spojené se znovuvýstavbou východních spolkových zemí po sjednocení na hodnoty z počátku 80. let, nové spolkové země se musely potýkat s následky deindustrializace, během které byla zavřena asi třetina všech strojírenských podniků. To vedlo jen mezi lety 1989 a 1991 ke ztrátě zaměstnání asi dvou a půl milionu lidí. Přes státní zásahy rostla nezaměstnanost i v dalších letech a držela se po celou dobu zhruba na úrovni dvojnásobku západoněmecké hodnoty.¹⁴⁴

Přestože na tom byly nové spolkové země díky pomoci ze strany západních spolkových zemí lépe než ostatní země bývalého východního bloku a životní podmínky a platy se zvedly, lze dodnes pozorovat rozdíly mezi východními a západními spolkovými zeměmi. Pouze jedna desetina velkých firem sídlících v Německu má své sídlo v některé z bývalých částí NDR, hladina industrializace je stále nižší na východě a stejně tak je tam nižší i produktivita práce. Také průměrná mzda je v nových spolkových zemích asi o pětinu nižší než na západě. Tyto regionální rozdíly je však možné pozorovat i v dalších zemích jako jsou například Japonsko nebo USA. Nelze tedy říci, že je Německo jedinečné a že nezaměstnanost lze označit za jediný faktor vedoucí k radikalizaci mládeže v nových spolkových zemích.¹⁴⁵

---

¹⁴⁴ Jako příklad může sloužit například rok 1990, kdy se nezaměstnanost v západních spolkových zemích držela na 6,2 %, zatímco v nových spolkových zemích byla hodnota 10,2 %. Také roky 2003 a 2004, kdy se nezaměstnanost na západě držela kolem 9,4 % a na východě dosahovala hodnoty přes 20 % tuto nerovnost ukazují. Viz „Arbeitslosigkeit im Zeitverlauf – Monats-/Jahreszahlen (ab 1950)“, Bundesagentur für Arbeit, <https://statistik.arbeitsagentur.de/Navigation/Statistik/Statistik-nach-Themen/Zeitreihen/zu-den-Produkten-Nav.html> (staženo 11. 2. 2016)

¹⁴⁵ „Die Entwicklung der Arbeitslosigkeit in Deutschland“, Die Bundeszentrale für politische Bildung, <http://www.bpb.de/geschichte/deutsche-einheit/lange-wege-der-deutschen-einheit/47242/arbeitslosigkeit?p=all> (staženo 11. 2. 2016), „Arbeitslosigkeit im Zeitverlauf – Monats-/Jahreszahlen (ab 1950), Bundesagentur für Arbeit,

Jak již bylo zmíněno na začátku této kapitoly, budou v ní porovnány obecné faktory vedoucí k radikalizaci v nových spolkových zemích s vývojem teroristické buňky *Nationalsozialistischer Untergrund*. Vzhledem k omezené dostupnosti informací nelze zdokumentovat celý život tria. I ze střípků dostupných v literatuře lze dobře posoudit, zda se trio potýkalo s problémy s nezaměstnaností a zda ji lze označit za faktor vedoucí k jejich radikalizaci.

Beate Zschäpe měla po dokončení základního vzdělání problém sehnat místo na střední škole. Přestože si přála stát se učitelkou v mateřské škole, byla okolnostmi donucena vyučovat se zahradnicí, vystudovala tříletý učební obor, který dokončila s uspokojivým hodnocením. Ještě před tím se jí podařilo získat alespoň na pár měsíců místo pomocné malířky. Jednalo se o místo zajištěné se státní pomocí, která byla součástí pokusů Německa o zlepšení situace ve východních spolkových zemích. Vzhledem k tomu, že jí práce příliš nebavila, měla několik neomluvených absencí a nakonec se místa vzdala. Po dokončení učebního oboru se jí znovu podařilo získat pracovní místo, opět pracovala jako malířka. Podle tehdejšího vedoucího byla angažovaná a motivovaná. Poté co její smlouva po roce vypršela, se nejprve nahlásila jako nemocná a vzápětí jako nezaměstnaná. Úřad práce jí po třech měsících zastavil vyplácení dávek v nezaměstnanosti. Definitivně nezaměstnaná pak byla Beate od podzimu roku 1997.¹⁴⁶

Ve stejné době přišel o práci i Uwe Böhnhardt. Ten se po vyučení začal živit jako zedník a jeho rodiče mu dokonce koupili auto, aby se mohl lépe dopravovat za různými zakázkami a měl větší šanci si získat práci. Ani jemu se nedařilo si zaměstnání udržet. Nejprve pracoval na zateplování domů, ale po dvou měsících byl propuštěn. U firmy v Eisenachu kde začal vzápětí pracovat, vydržel také jen krátce. Onemocněl a firma ho propustila. Období, kdy byli oba pozdější členové teroristické buňky nezaměstnaní, vychází na stejné období, kdy se v Jeně začaly objevovat atrapy bomb

---

<https://statistik.arbeitsagentur.de/Navigation/Statistik/Statistik-nach-Themen/Zeitreihen/zu-den-Produkten-Nav.html> (staženo 11. 2. 2016), „Did Eastern Germany Experience an Economic Miracle?“, *The New Yorker*, <http://www.newyorker.com/business/currency/eastern-germany-experience-economic-miracle> (staženo 10. 2. 2016).

¹⁴⁶ Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 89, 105, 108; Baumgärtner, Böttcher, „Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe“, 26

a tak se nabízí otázka, zda se výroba a umístování bomb staly jejich nových „zaměstnáním“ a zda si tak krátili dlouhé hodiny volného času.¹⁴⁷

I poslední člen tria měl problém sehnat zaměstnání, přestože se vyučil v oboru zpracování dat. Jedním z důvodů jeho pozdějších problémů s nalezením práce může být i jeho odchod na vojnu. Nezaměstnanost v rodném městě tří pachatelů Jeně byla spojena především s již zmíněnou deindustrializací a zefektivňováním pracovních procesů, což bylo spojeno s masivním propouštěním například ve firmě Carl Zeiss AG, která byla jedním z největších zaměstnavatelů ve městě.¹⁴⁸

Předložená fakta ukazují, že členové tria se stejně jako mnoho jejich vrstevníků i dalších obyvatel nových spolkových zemí museli potýkat s problémy spojenými s neschopností či neochotou najít si práci. Problém sehnat zaměstnání měli všichni tři členové tria, což nejspíše vedlo k jejich nespokojenosti s novým systémem a vyvolalo to u nich nenávisť k lidem, kteří jim podle nich brali práci – k ekonomickým migrantům a žadatelům o azyl. Z předložených skutečností tedy vyplývá, že nezaměstnanost je jedním z faktorů, který ovlivnil radikalizaci tria tvořícího *Nationalsozialistischer Untergrund*.

4.2 Vyhranění se proti starému a novému režimu

Dalším faktorem vedoucím podle literatury k radikalizaci východoněmecké mládeže v 90. letech byla snaha vymezit se nejen proti minulému levicovému režimu, ale zároveň i proti novému režimu reprezentovanému příchodem žadatelů o azyl a ekonomických migrantů. S obdobím těsně po sjednocení Německa je spojena masivní vlna politického násilí spáchaného členy pravicové scény, která se obrátila především proti dvěma skupinám – levici a přistěhovalcům.

Krajní pravice se v 90. letech minulého století silně vymezovala vůči antifašistickému hnutí. Tento odpor se institucionalizoval a vznikl koncept takzvaných *Anti-Antifa* organizací.¹⁴⁹ Jejich členové považovali za nepřátele všechny osoby, které se politicky vymezovaly proti myšlence krajní pravice a její ideologii. Fungování skupinek jako byla i *Anti-Antifa Thüringen* sídlící v Jeně, bylo kromě násilných činů

¹⁴⁷ Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland“, 86, 88; Baumgärtner, Böttcher, „Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe“, 26.

¹⁴⁸ Baumgärtner, Böttcher, „Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe“, 24.

spojeno i s vytvářením seznamů tzv. "nepřátel národa", které měly sloužit k vyvolání strachu mezi odpůrci krajní pravice. Ve stejné době se také rozmohl vznik komunitních skupin označovaných *Kameradschaften*.¹⁵⁰ Jednalo se o volně organizované skupiny vytvářené tak, aby bylo téměř nemožné je zakázat a mohly se rychle přeorganizovat, kdyby k zákazu skutečně došlo. Objevila se také myšlenka ozbrojeného odporu, který byl spojen nejen s ideologickým, ale i fyzickým tréninkem. Během něj se extremisté učili mimo jiné zacházet se zbraněmi. Násilné vypořádání se s odpůrci z řad levice, antifašistických skupin a cizinců bylo zastánci tohoto smýšlení viděno jako trvalý cíl. Všechna tato uskupení byla spojena s nenávistí k minulému systému a režimu Německé demokratické republiky.¹⁵¹

Kromě útoků na symboly minulého režimu se pravicoví extremisté zaměřili také na symboly spojené s novým režimem – na cizince. Přestože počet obyvatelstva i procentuální zastoupení cizinců bylo a stále je na východě Německa mnohem nižší než v bývalém západním Německu, počet násilných činů s krajně pravicovým motivem zde je mnohem vyšší. Útoky na azylové domy i oblasti obývané cizinci se množily v nových spolkových zemích takovou rychlostí, že se problematika krajní pravice a s ní spojeného rasismu a xenofobie změnila na začátku 90. let v jednu z klíčových otázek sjednoceného Německa.¹⁵²

Útoky proti cizincům a levicově orientované mládeži se nevyhnuly ani spolkové zemi Durynsko a rodnému městu tria Jeně. Počátkem 90. let došlo v oblasti k mnoha útokům, zmíněn může být například útok na alternativní centrum v Karl-Liebknecht-Strasse v Jeně, které bylo místem častých schůzek levicové mládeže. Pravicoví radikálové centrum tehdy výrazně poničili.¹⁵³ Neonacisté ohrožovali alternativní mládež i během akcí jako byly například vánoční trhy.¹⁵⁴ Levicově orientovaní mladí lidé se v rámci Jeny scházeli především v jejím centru, zatímco jejich krajně pravicoví vrstevníci ovládali oblasti, kde se stavěla nová panelová sídliště. Tyto oblasti se staly nechvalně proslulé tím, že byly ovládány neonacistickou mládeží. Nejen cizinci, ale

---

¹⁴⁹ *Anti-Antifa* by se dalo přeložit jako anti-antifašistické, pojem popisuje vymezení se proti antifašistickým skupinám (pozn. autorky).

¹⁵⁰ *Kameradschaft* znamená v doslovném překladu kamarádství či skupinu přátel (pozn. autorky).

¹⁵¹ "monitor. rundbrief des apabiz e.v., nr. 53, dezember 2011", antifaschistisches pressearchive und bildungszentrum berlin e.v.,3, http://www.apabiz.de/publikation/monitor/Monitor_Nr53.pdf (staženo 13. 1. 2016).

¹⁵² McGowan, „Radikální pravice v Německu: od roku 1870 po současnost“, 217.

¹⁵³ Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 46.

i levicová mládež se těmto oblastem ze strachu z útoků vyhýbala. Příkladem takové oblasti bylo i okolí mládežnického *Winzerclubu*, který ležel ve čtvrti Winzerla ovládané krajní pravicí. Tuto čtvrť sami neonacisté považovali za svou „*national befreite Zone*“, kde cizinci a jinak než krajně pravicově smýšlející jedinci nemají co pohledávat.¹⁵⁵

Je možné uvést několik konkrétních příkladů, které poukazují na to, že členové tria se nebáli násilí a že bylo často směřováno proti levicově orientované mládeži. Beate Zschäpe se během svého dospívání paradoxně nejprve stala součástí levicově orientované skupiny mládeže. Ve svých čtrnácti letech se spřátelila se skupinkou, mezi jejíž členy patřila i alternativní a levicová mládež představovaná punkery. Beate se však podle svých tehdejších přátel politicky příliš nevyjadřovala. Jak popisuje jedna z bývalých členek skupiny, Beate se k politice vyjadřovala pouze velmi výjimečně a chtěla si pouze užívat života.¹⁵⁶ Po sjednocení Německa se ale i Beate začala politicky více vyhraňovat, nejspíše pod vlivem svého tehdejšího přítele Uwe Mundlose. V Jeně byl tehdy podle slov jednoho z místních každý druhý mladý člověk pravicově orientovaný a krajně pravicové smýšlení se stalo dominantní mládežnickou kulturou té doby. Beatin politický posun tedy nebyl nijak neobvyklý.¹⁵⁷ Beate se postupně radikalizovala, což vedlo až k útoku na 15letou členku levicové mládeže Mariu, na kterou Beate zaútočila v roce 1995. K útoku došlo, když se Maria se svou kamarádkou vracela tramvají z vánočních trhů. Beate měla podle Marie nejspíše pocit, že ji dvě členky levicové mládeže nějak urazily a tak při vystupování Marii několikrát uhodila, zkroutila jí ruku za záda a až poté jí pustila z tramvaje. Maria si během útoku zlomila kotník.¹⁵⁸

V případě Uwe Mundlose bylo od začátku jasné, kam politicky směřuje. Už za dob NDR silně kritizoval její režim i Sovětský svaz a ve škole během dílen vyrýval do kovových plátů hákové kříže. Zda se tehdy jednalo pouze o provokaci nebo o ukázkou toho, kam bude v budoucnosti politicky směřovat, je těžké posoudit. Antisystémové smýšlení si mohl odnést i od svého otce, který byl v době NDR několikrát kárán kvůli

¹⁵⁴ Baumgärtner, Böttcher, „Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe“, 16.

¹⁵⁵ Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 70.

¹⁵⁶ Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 43; „Beate, die braune Witwe“, Zeit Online, <http://www.zeit.de/2012/23/DOS-Zschaep/komplettansicht> (staženo 10. 3. 2016).

¹⁵⁷ Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 56.

¹⁵⁸ „Wer ist Beate Zschäpe? Die Unheimliche mit dem Schlafzimmerblick, Bild.de, <http://www.bild.de/news/inland/nsu/die-unheimliche-mit-dem-schlafzimmerblick-teil2-21115700.bild.html> (staženo 9. 3. 2016).

svým názorům, což vedlo až k jeho vyloučení ze strany.¹⁵⁹ Uwe Mundlos byl po celé Jeně nechvalně proslulý jako násilník, často se stávalo, že vyhrožoval lidem s rozdílnými názory; například sociálním pracovníkům, ale i návštěvníkům *Winzerclubu*, do kterého měl nakonec od konce roku 1991 kvůli svému chování zakázán vstup.¹⁶⁰ Ve sklonech k násilí se Mundlosovi vyrovnal poslední člen tria Uwe Böhnhardt, který byl známý svou nenávisí k „migrantům, židům a levičákům“. V rámci levicové scény se v té době šířilo i úsloví „Když uvidíte Böhnhardta, utíkejte“,¹⁶¹ což jasně ilustruje, jaké obavy v lidech vzbuzoval.¹⁶²

Výše zmiňovaná fakta ukazují touhu vymezit se proti starému levicovému režimu z dob NDR. Tato touha se u Beate projevila posunem z politicky neutrální pozice na krajně pravicovou scénu. U staršího z mužů byl tento posun zřejmý už v době před sjednocením Německa. Zmíněné incidenty také ukazují, že ani jeden z tria neměl problém s násilím a to ani s násilím proti levicově orientovaným vrstevníkům. V předchozí kapitole popisovaná vražedná série zaměřená na muže s migračním původem pak ukazuje jejich nenávisť k cizincům. Na příkladu tohoto tria je vidět, jak se východoněmecká mládež v 90. letech snažila svými názory vymezit proti starému režimu a zároveň jak ani nový režim pro ně nebyl tím vysněným. Nenáviděnou levici tak nahradili cizinci, vůči kterým se začala jejich pozornost obracet.

4.3 Rozpad tradičních hodnot a ztráta jistot

Třetím faktorem, který vedl k radikalizaci mládeže a jejímu příklonu ke krajní pravici v 90. letech, je rozpad tradičních hodnot spojený s přechodem od východoněmeckého režimu na režim sjednoceného Německa. Jak už bylo zmíněno na počátku této kapitoly, Wolfgang Edelstein vidí v přechodu NDR v SRN podobné znaky, jaké našel Émile Durkheim při svém zkoumání společnosti konce devatenáctého

---

¹⁵⁹ Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 48-49.

¹⁶⁰ Baumgärtner, Böttcher, „Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe“, 25; „Mit Winzer-Clan begann rechtsextreme Laufbahn von Uwe M.“, Thüringer Allgemeine, <http://www.thueringer-allgemeine.de/web/zgt/politik/detail/-/specific/Mit-Winzer-Clan-begann-rechtsextreme-Laufbahn-von-Uwe-M-1413887009> (staženo 5. 3. 2016).

¹⁶¹ německy: „Wenn ihr Böhnhardt seht, dann rennt.“ (překlad autorky)

¹⁶² Baumgärtner, Böttcher, „Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe“, 27; Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland“, 69; „Der souveräne Mundlos, der explosive Böhnhardt“, Zeit Online, <http://blog.zeit.de/nsu-prozess-blog/2015/09/16/der-souverane-mundlos-der-explosive-bohnhardt> (staženo 6. 3. 2016).

století. Jednalo se o společenské a morální důsledky rozpadu tradiční společnosti a jejích hodnot a pravidel.¹⁶³

V případě východního Německa se jednalo o destabilizaci života jednotlivců v důsledku přechodu z centrálně plánované společnosti k západnímu stylu kapitalismu po pádu východoněmeckého režimu a během procesu sjednocování. Destabilizace života bývalých východoněmeckých občanů vedla ke ztrátě víry v nový společenský pořádek a s ním spojené instituce a autority. Pro mladé lidi byla tato destabilizace reprezentována především rozpadem systému organizace volného času. Instituce zaměřující se na mládež a její výchovu byly dříve podporovány režimem a přestaly po jeho pádu fungovat. To vedlo u mladých lidí ke ztrátě možnosti se organizovaně věnovat svým zálibám. Na tuto ztrátu vyhlídek na budoucnost reagovala část mládeže násilím nejen proti systému, ale i proti těm, kteří byli považováni za jeho nové beneficiáře. Kromě cizinců se jednalo i o lidi handicapované či bezdomovce. Použití síly pro ně bylo kompenzací za vnímanou ztrátu hodnot.¹⁶⁴ Rozpad institucionálního pořádku, na který byli východoněmečtí občané zvyklí, byl doprovázen i ztrátou významu instituce rodiny. Jak tvrdí Edelstein, vzájemná pouta v rodině se v reakci na kapitalismus a zájmy založené na tržním chování uvolnila, což vedlo k nárůstu rozvodovosti a snížení porodnosti.¹⁶⁵

Oba zmiňované procesy lze chápat jako součást procesu individualizace. Právě přechod k většímu individualismu, respektive k menší kontrole státu nad jeho občany, vedl k nárůstu sklonů k politickým směrům a platformám nabízejícím bezpečí a řád a zároveň kladoucím důraz na patriotismus a poskytování obětních beránek viněných ze špatné situace – v tomto případě cizinců. Extremismus nabízel ztracené generaci jasný směr, stabilitu a zároveň jí umožnil znovu se cítit součástí skupiny. Tady lze upozornit na mnoho paralel, které je možné najít mezi bývalým východoněmeckým režimem a myšlenkami pravicového extremismu – požadavek pevných pravidel, dogmatismus, tendenci dělit svět na přátele a nepřátele, na černé a bílé, atd. Právě tyto podobnosti poskytly mladým lidem stabilitu a pocit bezpečí.¹⁶⁶

---

¹⁶³ Edelstein, „A culture of threat: Right-wing extremism and negative identity formation in German youth“, 88-89.

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ Edelstein, „A culture of threat: Right-wing extremism and negative identity formation in German youth“, 90.

¹⁶⁶ Scholz, „Taking Root Where the Soil Is Fertile: The Case of the Former GDR“, 260.

Když se podíváme na život tria a pokusíme se v něm najít příklady, které by dokazovaly, že ztráta starých pořádků vedla k jejich radikalizaci, mnoho jich nenajdeme. Přestože Beate pocházela z rozpadlé rodiny a měla problematický vztah se svou matkou v důsledku toho, že vyrůstala v péči prarodičů, rozpad její rodiny neměl nic společného se sjednocením Německa nebo přechodem k novému režimu. Problémy v Beatině rodině měly základ už v období jejího narození, tedy v 70. letech. Je samozřejmě možné se dívat na Beatinu neschopnost najít si trvalé zaměstnání jako na důsledek nestability sjednoceného Německa, protože za socialismu by si práci našla snadněji. Nezaměstnanost jako faktor však byla zmíněna už v předchozí části kapitoly a nebude jí tedy zde věnována pozornost. Na rozdíl od Beate měli oba muži pevné rodinné zázemí a pocházeli z úplných rodin. Dle dostupných informací se jejich rodiče dokonce všemožně snažili dostat je pryč z pravicové scény a oni se tak stali pravicovými extremisty spíše navzdory svému dobrému rodinnému zázemí než kvůli jeho nedostatku. Například otec Uwe Mundlose se snažil všemi silami zabránit synovi, aby se účastnil krajně pravicových demonstrací a koncertů a často také v době jejich konání brávil svého syna a s ním mnohdy i Beate na výlety daleko od Jeny.¹⁶⁷

Vzhledem k výše zmíněnému problému s rozpadem systému organizace volného času a s ním spojených kroužků, ve kterých by se mohla mládež scházet a trávit volný čas, se zdálo, že vznik nového mládežnického klubu *Winzerclub* v jenské čtvrti Winzerla bude mít pozitivní vliv na místní mládež. Opak se však stal pravdou, protože klub byl velice rychle ovládnut pravicovými extremisty a stal se místem, kde vystupovaly krajně pravicové rockové kapely a kde docházelo k rekrutování nových členů scény.¹⁶⁸ Stal se také místem, kde se scházeli všichni pozdější členové a sympatizanti *Nationalsozialistischer Untergrund*. Kromě tria se jednalo například o pozdějšího funkcionáře NPD Ralfa Wohllebena, Holgera Gerlacha a Andre Kapkeho.¹⁶⁹

Jak vyplývá z předložených skutečností, trio bylo rozpadem tradičních hodnot a obdobím nejistoty rovněž zasaženo. Všichni jeho členové však měli rodinu, na kterou se mohli obrátit a nabízela se jim i možnost řešit problémy se sociálními pracovníky,

---

¹⁶⁷ Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 56.

¹⁶⁸ „Mit Winzer-Clan begann rechtsextreme Laufbahn von Uwe M.“, Thüringer Allgemeine, <http://www.thueringer-allgemeine.de/web/zgt/politik/detail/-/specific/Mit-Winzer-Clan-begann-rechtsextreme-Laufbahn-von-Uwe-M-1413887009> (staženo 1. 3. 2016).

¹⁶⁹ Fuchs, Goetz, „Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland.“, 47.

mimo jiné v klubu *Winzerla*, který byl v Jeně počátkem 90. let založen. Vzhledem k tomu, že se ale pravicový extremismus počátkem 90. let stal hlavní subkulturou v Jeně, mohl být pro nejistou mládež lákadlem a cestou k jistotám a jasné budoucnosti.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo přiblížit historii krajně pravicové teroristické buňky *Nationalsozialistischer Untergrund* a porovnat faktory vedoucí k jejímu vzniku s obecnými faktory považovanými za příčiny radikalizace východoněmecké mládeže v 90. letech. První kapitola byla definicí pravicového extremismu. Po druhé kapitole, která se věnovala otázce krajní pravice a proticizineckých nálad v NDR a nových spolkových zemích, se práce zaměřila právě na otázku teroristické buňky NSU a detailně popsala její členy a všechny činy, které jsou s ní spojené – 10 vražd, dva bombové útoky a 15 bankovních loupeží. V následující kapitole byly představeny obecné faktory vedoucí podle odborné literatury k radikalizaci východoněmecké mládeže. Konkrétně se jednalo o nezaměstnanost, snahu vymezit se proti bývalému levicovému režimu a zároveň i novému režimu sjednoceného Německa a ztráta tradičních hodnot a jistot v důsledku sjednocení Německa. S těmito faktory bylo trio následně v rámci kapitoly porovnáno. Na základě informací, které o životě tria máme, lze konstatovat, že je možné u nich nalézt prvky každého z faktorů, ale pouze jejich kombinace mohla vést k jejich radikalizaci a vzniku teroristické skupiny *Nationalsozialistischer Untergrund*.

V případě prvního faktoru – nezaměstnanosti – z uvedených skutečností vyplývá, že členové tria se stejně jako řada dalších obyvatel nových spolkových zemí museli potýkat s nedostatkem pracovních příležitostí. Samotná nezaměstnanost ale nemůže být považována za důvod pro jejich radikalizaci, přestože měli Beate, Uwe M. i Uwe B. dlouhodobě problém sehnat si zaměstnání. Nezaměstnanost totiž nebyla fenoménem specifickým pro nové spolkové země. Ani druhý faktor, tedy snaha vymezit se vůči bývalému levicovému režimu a také novému režimu Spolkové republiky Německo a s ním spojeným změnám, nelze označit za osamocený faktor, který vedl k radikalizaci tria. Předložené příklady jasně ukázaly, že členům tria nebylo násilí vůči cizincům ani levicové mládeži cizí, ale pouhé snahy vymezit se proti starému a novému režimu není možné vidět jako příčinu radikalizace tria. Poslední faktor, kterým byla ztráta jistot a rozpad tradičních hodnot v reakci na změnu režimu, na případ tria příliš nesesdí. Přestože všichni tři prošli změnami spojenými s přechodem z nedemokratického režimu a přísného dohledu nad společností k demokracii a svobodě, jejich životů se změny příliš nedotkly. Jak bylo zmíněno, členy tria významně nepostihla ztráta

rodinných vazeb a nedostatek volnočasových aktivit, které dříve organizoval režim. Nedostatek režimem organizovaných aktivit byl vyvážen vznikem *Winzerclubu* v části Winzerla v Jeně, kde trio žilo. Paradoxně právě *Winzerclub* byl místem, kde se trio radikalizovalo. Dalo by se tedy říci, že se radikalizovali v místě, které mělo jejich bezcílnosti a následné radikalizaci zabránit.

Pouze při pohledu na všechny tři zmíněné faktory se rýsuje příčina vedoucí k jejich radikalizaci, která skončila až vražednou sérií, jíž padlo za oběť 9 mužů turecké a řecké národnosti a mladá policistka Michéle Kiesewetter. Kombinace nezaměstnanosti, snah vyhranit se proti novému i starému režimu a ztráty jistot vedly k vyvolání pocitů, které si trio později vybíjelo na svých obětech. Fakt, že se oběťmi Mundlose a Böhnhardta stali hlavně malí podnikatelé, vypovídá dle mého názoru o tom, že trio bylo ovlivněno svými problémy nalézt si zaměstnání a to, že se jejich terčem stali muži s migračním původem žijící ve velkých západoněmeckých městech, jasně ukazuje na jejich nespokojenost s novým systémem, kterému byli vystaveni během procesu sjednocení Německa.

Činy spojené s působením buňky *Nationalsozialistischer Untergrund* šokovaly po odhalení tria v roce 2011 celé Německo. Je nutné si položit otázku, zda byl vznik buňky výjimečný a zda by mohlo ke vzniku podobné organizace a k podobným činům dojít znova. Jak už bylo zmiňováno na začátku práce, v současnosti probíhající uprchlická krize a její dopad na Německo vyvolává nejen islamofobní, ale i obecně proticizinecké nálady. To dokazují i výsledky zemských voleb z jara 2016. Ve volbách, které se konaly 13. března tohoto roku, slavila Alternativa pro Německo velký úspěch a dostala se do všech tří zemských parlamentů, kam se toho dne volili zástupci. Úspěšná byla AfD ve spolkové zemi Porýní-Falc¹⁷⁰ a Bádensko-Wirtembersko¹⁷¹; v Sasku-Anhaltsku se dokonce stala s 24,3 % hlasy druhou nejsilnější stranou v zemském parlamentu hned po CDU.¹⁷² Rostoucí podpora pro tuto stranu ukazuje protiimigrační a proticizinecké nálady, které v Německu narůstají. Přesto jsou ale

---

¹⁷⁰ „Wahlergebnisse der Landtagswahl 2016“, Landeswahlleiter – Rheinland-Pfalz, <http://www.wahlen.rlp.de/ltw/wahlen/2016/index.html> (staženo 29. 3. 2016).

¹⁷¹ „Ergebnis der Landtagswahl 2016 in Baden-Württemberg“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landtagswahl-bw.de/ergebnis_landtagswahl_2016_bw.html (staženo 29. 3. 2016).

¹⁷² „Landtagswahl in Sachsen-Anhalt: Alle Ergebnisse“, Spiegel Online, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/sachsen-anhalt-alle-ergebnisse-der-landtagswahl-im-ueberblick-a-1077846.html> (staženo 29. 3. 2016).

proticizinecké nálady podle ankety z roku 2015 dnes v Německu méně časté než před dvaceti lety, kdy byl počet Němců souhlasících s tvrzením, že je v zemi příliš cizinců, dvojnásobný ve srovnání s dneškem.¹⁷³ Je nutné si však uvědomit, že anketa proběhla před plným propuknutím uprchlické krize, a tak by mohly být dnešní výsledky jiné.

Dne 6. května 2013 začal před soudem v Mnichově proces s Beate Zschäpe a dalšími čtyřmi představiteli neonacistické scény a to konkrétně Ralfem W., André E., Holgerem G. a Carstenem S. Všichni jsou obviněni z členství, respektive z podpory teroristické buňky a spoluúčasti na vraždách spáchaných Mundlosem a Bönnhardtem.¹⁷⁴ Tento soudní proces už probíhá přes dva a půl roku a přinesl odpovědi na mnohé otázky spojené s fungováním a motivacemi *Nationalsozialistischer Untergrund*. Před jeho ukončením se nám snad dostane i odpovědi na otázku, co konkrétně vedlo k radikalizaci tria v 90. letech a jak je možné zabránit tomu, aby se podobný případ znovu opakoval.

---

¹⁷³ „stern-Umfrage: Jeder zehnte Deutsche beklagt zu viele Ausländer und Überfremdung“, Presseportal, <http://www.presseportal.de/pm/6329/3002740> (staženo 29. 3. 2016).

¹⁷⁴ „Bundesanwaltschaft erhebt Anklage im "NSU"-Verfahren“, Der Generalbundesanwalt beim Bundesgerichtshof, <http://www.generalbundesanwalt.de/de/showpress.php?newsid=460> (staženo 10. 4. 2016).

Summary

Because of its past, the instances of right-wing extremism in the Federal Republic of Germany tend to provoke a strong reaction. The exposure of the right-wing terrorist group called *Nationalsozialistischer Untergrund* in November 2011 was no different. It raised important questions about the radicalisation of youth and caused people to examine the country's legacy in more detail.

The right-wing group *Nationalsozialistischer Untergrund* was formed by three young people - Beate Zschäpe, Uwe Mundlos and Uwe Böhnhardt - in the late 1990s. Over time, these three individuals, born during the 1970s in the German Democratic Republic, drifted towards the right-wing scene and started attending demonstrations and happenings of the movement. They were forced to flee after a bomb workshop was discovered in one of their garages. After their disappearance, they managed to stay hidden for over fourteen years. They secured financial resources through support from the right-wing scene and later, through robberies that Mundlos and Böhnhardt executed together. According to current knowledge, the two men are also responsible for at least nine murders of men of Turkish and Greek origin and also the murder of a police officer, Michéle Kiesewetter, and attempted murder of her colleague. Two bombings in Cologne are also attributed to them. Both men died on November 4th 2011, after the group was exposed. The only surviving member of the core trio – Beate Zschäpe – is currently being tried for crimes linked to the group.

Overall, three factors are usually blamed for the radicalization of East German youth in the 1990s: (1) unemployment, (2) the desire to oppose both the old East German communist regime and the new regime of FDR, and (3) the loss of objectives and goals as a consequence of the transformation of the society and the country during the process of reunification. As is seen in the thesis, all of these factors influenced the radicalization of Zschäpe, Mundlos and Böhnhardt. All members of the trio struggled with unemployment and loss of jobs during their late teens and early twenties. Their contempt for both the old and new regime and their willingness to use violence are also shown in Zschäpe's attack on a young girl or the widespread fear among left-wingers of Böhnhardt. The third factor, the loss of objectives and certainty, also had an impact on the trio. Although it could be said that their radicalization took place even though they

still had support from family and access to organizations offering help, i.e. *Winzerclub*, so the loss of family bonds and certainty might arguably not have been an issue.

Seznam zkratek

AfD	Alternative für Deutschland	Alternativa pro Německo
CDU/CSU	Christlich Demokratische Union Deutschlands/ Christlich-Soziale Union in Bayern	Křesťanskodemokratická unie/Křesťansko-sociální unie Bavorska
DEM	Deutsche Mark	Německá marka
NBZ	national befreite Zone	národně osvobozená zóna
NDR		Německá demokratická republika
NPD	Nationaldemokratische Partei Deutschlands	Národnědemokratická strana Německa
NSU	Nationalsozialistischer Untergrund	Národněsocialistické podzemí
SPD	Sozialdemokratische Partei Deutschlands	Sociálnědemokratická strana Německa
SRN		Spolková republika Německo

Použitá literatura

Sekundární literatura

Monografie

Marcus Böttcher a Maik Baumgärtner, *Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe* (Berlin: Das Neue Berlin, 2012).

Štefan Danics, *Extremismus* (Praha: Triton 2003).

Christian Fuchs a John Goetz, *Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland*. (Hamburg: Rowohlt, 2012).

Jan Charvát, *Současný politický extremismus a radikalismus* (Praha: Portál, 2007).

Jan Chmelík, *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty* (Praha: Linde, 2001).

Jan Chmelík a kol., *Extremismus* (Plzeň: Aleš Čeněk, 2012).

Piero Ignazi, *Extreme right parties in Western Europe* (Oxford: Oxford University Press, 2006).

Hans-Gerd Jaschke, *Politischer Extremismus* (Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2007).

Jan Keller, *Dějiny klasické sociologie* (Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2007).

Lee McGowan, *Radikální pravice v Německu: od roku 1870 po současnost* (Praha: Prostor, 2004).

Cas Mudde, *The ideology of the extreme right* (Manchester: Manchester University Press, 2000).

Andrea Röpke a Andreas Speit, *Blut und Ehre* (Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2013).

Richard Stöss, *Rechtsextremismus im vereinten Deutschland* (Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2000).

Odborné články

Gideon Botsch, „From Skinhead-Subculture to Radical Right Movement: The development of a National Opposition in Germany”, *Contemporary European History* 21, č. 4 (listopad 2012): 553-573, <http://ebsohost.com> (staženo 24. 1. 2016).

Wolfgang Edelstein, „A culture of threat: Right-wing extremism and negative identity

formation in German youth”, *New Directions for Youth Development* 98, č. 2 (léto 2003): 81 - 97, <http://ebshost.com> (staženo 15. 2. 2016).

Lukáš Novotný, „Right-wing Extremism and No-go- areas in Germany”, *Sociologický časopis* 45, č. 3 (2009): 592 – 597.

Lukáš Novotný, „Nárůst xenofobie v nových spolkových zemích SRN“, *Mezinárodní politika* 23, č. 10 (říjen 2009): 17-19.

Imme Scholz, „Taking Root Where the Soil Is Fertile: The Case of the Former GDR“, *The Ecumenical Review* 44, č. 2 (duben 1992): 256-263, <http://ebshost.com> (staženo 11. 2. 2016).

Elektronické zdroje

Britta Schellenberg, „Right-Wing Extremism and Terrorism in Germany: Developments and Enabling Structures“ in *Right-wing extremism in Europe, Country Analyses, Counter-Strategies and Labor-Market Oriented Exit Strategies*, ed. Ralf Melzer, Sebastian Serafin (Berlin: Friedrich-Ebert- Stiftung, 2013), <http://library.fes.de/pdf-files/dialog/10031.pdf> (staženo 15. 1. 2016).

Britta Schellenberg, Rassismus, extrem rechte Morde und Terrorismus in Deutschland am Beispiel der Mordseries „Nationalsozialistischen Untergrunds“ (NSU), Projekt GEGEN RECHTSEXTREMISMUS, Expertisen für Demokratie 3/2014 (Berlin: Forum Berlin, Friedrich-Ebert-Stiftung, 2014), <http://library.fes.de/pdf-files/dialog/10959.pdf> (staženo 12. 1. 2016).

Harald Weirnböck, *Hate Crime and Radicalisation – the German political experience and the Schellenberg Report*, Challenge Hate Crime, Report 08, listopad 2012 (Brusel: Peace III),

<http://www.niacro.co.uk/sites/default/files/publications/08%20Hate%20Crime%20and%20Radicalisation%20-%20the%20German%20political%20experience%20and%20the%20Schellenberg%20Report.pdf> (staženo 3. 1. 2016).

Lukáš Novotný, recenze knihy Blut und Ehre, Andrea Röpke, Andreas Speit, *Rexter - časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu* 13, č. 1 (jaro 2015): 156 - 163.

Internetové zdroje

„Beschlussempfehlung und Bericht des 2. Untersuchungsausschusses nach Artikel 44 des Grundgesetzes“, Gemeinsames Dokumentations- und Informationssystem von Bundestag und Bundesrat, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/17/146/1714600.pdf> (staženo 6. 1. 2016).

„Asylkompromiss garantiert Schutz für politisch Verfolgte“, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge,

<http://www.bamf.de/DE/Migration/AsylFluechtlinge/Asylverfahren/EntwicklungAsylrecht/Asylkompromiss/asylkompromiss.html> (staženo 2. 3. 2015).

„Vor zwanzig Jahren: Einschränkung des Asylrechts 1993“, Bundeszentrale für politische Bildung, <http://www.bpb.de/politik/hintergrund-aktuell/160780/asylkompromiss> (staženo 2. 3. 2015).

„Wahlergebnisse der Landtagswahl 2016“, Landeswahlleiter – Rheinland-Pfalz, <http://www.wahlen.rlp.de/ltw/wahlen/2016/index.html> (staženo 29. 3. 2016).

„Arbeitslosigkeit im Zeitverlauf – Monats-/Jahreszahlen (ab 1950)“, Bundesagentur für Arbeit, <https://statistik.arbeitsagentur.de/Navigation/Statistik/Statistik-nach-Themen/Zeitreihen/zu-den-Produkten-Nav.html> (staženo 11. 2. 2016).

„Bundesanwaltschaft erhebt Anklage im "NSU"-Verfahren“, Der Generalbundesanwalt beim Bundesgerichtshof,

<http://www.generalbundesanwalt.de/de/showpress.php?newsid=460> (staženo 10. 4. 2016).

„Transkript des NSU-Bekennervideos“, NSU-Watch, <https://www.nsu-watch.info/material/transkript-des-nsu-bekennervideos/> (staženo 3. 2. 2016).

„Die Entwicklung der Arbeitslosigkeit in Deutschland“, Die Bundeszentrale für politische Bildung, <http://www.bpb.de/geschichte/deutsche-einheit/lange-wege-der-deutschen-einheit/47242/arbeitslosigkeit?p=all> (staženo 11. 2. 2016)

„Im Osten wird die Zivilgesellschaft vom Mob niedergetrampelt“, Die Welt, <http://www.welt.de/debatte/kommentare/article150324244/Im-Osten-wird-die-Zivilgesellschaft-vom-Mob-niedergetrampelt.html> (staženo dne 8. 3. 2016).

„Der Thüringer Heimatschutz“, Mitteldeutscher Rundfunk,

<http://www.mdr.de/heute-im-osten/projekte/rechtsextremismus/thueringer-heimatschutz100.html> (staženo 15. 1. 2016).

„Historische Ursachen der Fremdenfeindlichkeit in den neuen Bundesländern“,

Bundeszentrale für politische Bildung, <http://www.bpb.de/apuz/25428/historische-ursachen-der-fremdenfeindlichkeit-in-den-neuen-bundeslaendern> (staženo 24. 2. 2015).

„A Wave of Attacks On Foreigners Stirs Shock in Germany”, The New York Times, <http://www.nytimes.com/1991/10/01/world/a-wave-of-attacks-on-foreigners-stirs-shock-in-germany.html> (staženo 19. 2. 2016).

„Die Unwörter von 1991 bis 1999”, Die offizielle Seite des Projekts Unwort des Jahres der Technischen Universität

Darmstadt, <http://www.unwortdesjahres.net/index.php?id=33> (staženo 17. 2. 2016).

„Angela Merkel’s stance on refugees means she stands alone against catastrophe“, The Guardian, <http://www.theguardian.com/commentisfree/2015/nov/08/angela-merkel-refugee-crisis-europe> (staženo 18. 2. 2016).

„Germany’s right-wing AfD party surges to new high amid concern over refugees“, The Independent, <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/germanys-right-wing-afd-party-surges-to-new-high-as-concern-of-refugee-rises-a6810726.html> (staženo 18. 2. 2016).

„Blood and Honour“, The official website of the Blood and Honour movement, <http://www.bloodandhonourworldwide.co.uk/> (staženo 4. 3. 2016).

„Islamfeinde in Dresden: Pegida zieht immer mehr Menschen an“, Der Spiegel, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/pegida-25-000-teilnehmer-in-dresden-grosse-gegendemo-in-leipzig-a-1012650.html> (staženo 19. 1. 2016).

„Neue Bundesländer und Berlin-Ost Zweitstimmen-Ergebnisse“, Wahlen in Deutschland, <http://www.wahlen-in-deutschland.de/buBundOst.htm> (staženo 17. 2. 2016)

„Bundestagswahl 1994“, Tagesschau.de, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/1994-10-16-BT-DE/> (staženo 17. 2. 2016).

„monitor. rundbrief des apabiz e.v., nr. 53, dezember 2011”, antifaschistisches pressearchiv und bildungszentrum berlin e.v., http://www.apabiz.de/publikation/monitor/Monitor_Nr53.pdf (staženo 13. 1. 2016).

„Beate, die braune Witwe“, Zeit Online, <http://www.zeit.de/2012/23/DOS-Zschaepe/komplettansicht> (staženo 10. 3. 2016).

„Wer ist Beate Zschäpe? Die Unheimliche mit dem Schlafzimmerblick“, Bild.de,

<http://www.bild.de/news/inland/nsu/die-unheimliche-mit-dem-schlafzimmerblick-teil2-21115700.bild.html> (staženo 9. 3. 2016).

„Mit Winzer-Clan begann rechtsextreme Laufbahn von Uwe M.“, Thüringer Allgemeine, <http://www.thueringer-allgemeine.de/web/zgt/politik/detail/-/specific/Mit-Winzer-Clan-begann-rechtsextreme-Laufbahn-von-Uwe-M-1413887009> (staženo 5. 3. 2016).

„Der souveräne Mundlos, der explosive Bönnhardt“, Zeit Online, <http://blog.zeit.de/nsu-prozess-blog/2015/09/16/der-souverane-mundlos-der-explosive-boennhardt> (staženo 6. 3. 2016).

„Did Eastern Germany Experience an Economic Miracle?“, The New Yorker, <http://www.newyorker.com/business/currency/eastern-germany-experience-economic-miracle> (staženo 10. 2. 2016).

„Bruder des NSU-Killers lag einst tot vor der Haustür“, ONLINE FOCUS, http://www.focus.de/politik/deutschland/nazi-terror/knackpunkt-in-uwe-boennhardts-leben-bruder-des-nsu-killers-lag-einst-tot-vor-der-haustuer_aid_873065.html (staženo 17. 5. 2015).

„The Making of a Neo-Nazi Queen“, Newsweek, <http://www.newsweek.com/2013/11/08/making-neo-nazi-queen-243924.html> (staženo 2. 4. 2015).

„"Unser Sohn" Uwe Bönnhardt, der Terrorist“, Die Welt, <http://www.welt.de/politik/deutschland/article13783548/Unser-Sohn-Uwe-Boennhardt-der-Terrorist.html> (staženo 17. 5. 2015); Röpke, Speit, „Blut und Ehre“, 68, 70, Baumgärtner, Böttcher, „Das Zwickauer Terror-Trio: Ereignisse, Szene, Hintergründe“, 53.

„Uwe Mundlos – Radikalisierung eines NSU-Terroristen“, Netz-gegen-Nazis.de, <http://www.netz-gegen-nazis.de/artikel/uwe-mundlos-radikalisierung-eines-nsu-terroristen-9849> (staženo 3. 5. 2015).

„Das Wer-ist-Wer des Terrorismus“, Frankfurter Allgemeine, http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/rechtsextremismus/fehler-bei-der-nsu-fahndung-das-wer-ist-wer-des-terrorismus-12101747.html?printPagedArticle=true#pageIndex_2 (staženo dne 14. 11. 2015).

- „Gute Zeugen, träge Ermittler“, Zeit ONLINE,
<http://www.zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2013-09/nsu-prozess-ismail-yasar>
 (staženo 14. 2. 2016).
- „NSU-Prozess zu Dortmunder Mord: Alle Träume sind zerbrochen“, Spiegel Online,
<http://www.spiegel.de/panorama/justiz/nsu-prozess-verhandelt-mord-an-mehmet-kubasik-a-931954.html> (staženo 16. 2. 2016).
- „Konstruiert und lebensfremd“, Zeit Online,
<http://www.zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2015-11/beate-zschaepe-nsu-prozess-aussage-live> (staženo 17. 2. 2016).
- „"Einzig verwertbare Aussage" Zschäpe nennt Motiv für Mord an Polizistin Kieseewetter“, T-Online, http://www.t-online.de/nachrichten/panorama/justiz/id_76360290/beate-zschaepe-nennt-motiv-fuer-den-mord-an-michele-kieseewetter.html (staženo 23. 2. 2016).
- „Seite 2: Die Theorie vom Zufallsopfer“, Stuttgarter Nachrichten,
<http://www.stuttgarter-nachrichten.de/inhalt.abschlussbericht-zum-nsu-untersuchungsausschuss-der-mordfall-mich-le-kieseewetter-page1.9ac46475-08b0-47b2-a929-645fc2fe390a.html> (staženo 23. 2. 2016).
- „NSU-Anschlag in Köln: Der unbekannte Korbträger“, Spiegel Online,
<http://www.spiegel.de/panorama/justiz/nsu-prozess-zum-anschlag-in-probsteigasse-koeln-die-schwere-der-verletzungen-a-977694.html> (staženo 23. 2. 2016).
- „Weiterer Anschlag in Köln neu untersucht“, Kölner Stadt-Anzeiger,
<http://www.ksta.de/terrorgruppe-nsu-weiterer-anschlag-in-koeln-neu-untersucht-11946602> (staženo 30. 12. 2015).
- „Der schmerzhafteste Schrecken des NSU-Videos – Das Medienlog vom Mittwoch, 19. November 2014“, Das NSU-Prozess Blog, Zeit Online, <http://blog.zeit.de/nsu-prozess-blog/2014/11/19/medienlog-nsu-bekennervideo-zschaepe-boehnhardt/> (staženo 3. 2. 2016)
- „Jahrelang im Verdacht“, Das NSU-Prozess Blog, Zeit Online, <http://blog.zeit.de/nsu-prozess-blog/2015/01/20/jahrelang-im-verdacht/> (staženo 4. 2. 2016)
- „Die Nagelbombe und der fatale Irrtum der Ermittler“, Westdeutscher Rundfunk,
http://www1.wdr.de/themen/archiv/sp_amrechtenrand/terrorvonrechts/keupstrassekoeln100.html (staženo 13. 1. 2016).

- „Dann knalle ich dich ab!“, Das NSU-Prozess Blog, Zeit Online, <http://blog.zeit.de/nsu-prozess-blog/2016/02/17/dann-knalle-ich-dich-ab/> (staženo 5. 2. 2016).
- „Der NSU und der Kinderschuh“, Das NSU-Prozess Blog, Zeit Online, <http://blog.zeit.de/nsu-prozess-blog/2016/03/08/ein-blutbad-voller-beweise/#more-11031> (staženo 4. 2. 2016).
- „NSU-Prozess: Zschäpes große Unschuldsshow“, Das NSU-Prozess Blog, Zeit Online, <http://www.zeit.de/politik/ausland/2015-12/beate-schaepe-aussage-bewertung/seite-2> (staženo 5. 2. 2016).
- „NSU-Prozess: Zschäpes Anwälte hoffen auf knarrende Treppen“, Das NSU-Prozess Blog, Zeit Online, <http://www.zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2013-06/nsu-prozess-zschaepe-handwerker> (staženo 14. 2. 2016).
- „Merkelová ostře odsoudila antiislámské hnutí Pegida“, Týden.cz, http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/merkelova-ostre-odsoudila-antiislamske-hnuti-pegida_327437.html (staženo dne 14. 2. 2016).
- „Gesuchte Frau: Beate Zschäpe stellt sich den Behörden“, Focus Online, http://www.focus.de/panorama/vermischtes/gesuchte-frau-beate-zschaepe-stellt-sich-den-behoerden_aid_682436.html (staženo 16. 2. 2016).
- „Dokumentation. Die Aussage der Beate Zschäpe.“, Die Welt, <http://www.welt.de/politik/deutschland/article149803799/Dokumentation-Die-Aussage-der-Beate-Zschaepe.html> (staženo 14. 3. 2016).
- „Landtagswahl in Sachsen-Anhalt: Alle Ergebnisse“, Spiegel Online, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/sachsen-anhalt-alle-ergebnisse-der-landtagswahl-im-ueberblick-a-1077846.html> (staženo 29. 3. 2016).
- „stern-Umfrage: Jeder zehnte Deutsche beklagt zu viele Ausländer und Überfremdung“, Presseportal, <http://www.presseportal.de/pm/6329/3002740> (staženo 29. 3. 2016).
- „Ausländerfrei“, Unwort des Jahres, <http://www.unwortdesjahres.net/index.php?id=31> (staženo 4. 4. 2016)
- „Überfremdung“, Unwort des Jahres, <http://www.unwortdesjahres.net/index.php?id=29> (staženo 4. 4. 2016).
- „Ergebnis der Landtagswahl 2016 in Baden-Württemberg“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landtagswahl-bw.de/ergebnis_landtagswahl_2016_bw.html (staženo 29. 3. 2016).